

Χάος και Θάψι

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

• ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΝΙΚΟ-
ΛΑΪΔΗΣ: *Οι Αθαμά-
νες* • ΕΙΡΗΝΗ ΣΙΟ-
ΝΤΗ: *Τα παιδικά
παιχνίδια στο χωριό
μας* • ΣΤΕΦΑΝΟΣ
ΤΟΣΚΑΣ: *Το γύφτι-
κο του χωριού* •
ΧΡΗΣΤΟΣ Ν. ΛΑ-
ΜΠΡΑΚΗΣ: *Τραγού-
δια των Τσουμέρκων*
• π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΚΟΤΕΛΙΔΑΣ: *Από
τους μύθους και τις
παραδόσεις του λαού
μας: Το καντηλάκι
του Άι-Νικόλα* •
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤ. ΤΟ-

ΣΚΑΣ: *Τζουμέρκα - Χώσεψη '95* • ΧΡΗΣΤΟΣ Ν. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ: *Κρίσεις επί λαθών και παραλείψεων* • ΕΥΑΝΘΙΑ ΝΤΑΒΑΝΤΖΗ: *Θανάσης Γεωργάρας: «Δεν πρέπει ν' αφήσω να χαθεί το παιδί που ήμουν κάποτε...»* • ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΤΣΙΚΟΓΙΩΡΓΟΣ: *Η ώρα του βλάχου* • ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΚΟΥΤΣΟΣΠΥΡΟΣ: *Η λειτουργία του Συλλόγου, παράγοντας κοινωνικότητας και αδελφοσύνης των μελών του* • ΗΛΙΑΣ ΓΙΑΝΝΙΡΗΣ: *Γράμμα από ένα νησιώτη*

Χάος και Θύμη

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ – ΕΚΔΟΣΗ: Σύλλογος Κυψελιωτών Άρτας (στην Αθήνα) «Ο Άγιος Κοσμάς». Συνεργάζεται η Αδελφότητα Κυψελιωτών Άρτας (στην Άρτα) «Ο Άγιος Γεώργιος».

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ: Γιώργος Μακαβέλος.

Διευθύνεται από ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Κώστας Αγγέλης, Μπάμπης Καραλής, Ευανθία Νταβαντζή, Κώστας Νταβίσκας, Ειρήνη Σιόντη.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ: Κώστας Αγγέλης, Ευανθία Νταβαντζή

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ, ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ, ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ: Φαιδριάδων 129, 113 64, Αθήνα, τηλ. 86 22 703.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ, ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ιδεότυπο, Ζ. Πηγής 48, τηλ. 33 03 991.

ΦΙΛΜ: Ίχνος, Ζαΐμη 30, τηλ. 82 28 258

ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Ανδρέας Μποτζάκης, Τσαβέλλα 10, τηλ. 33 01 604.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ (για 4 τεύχη)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: 2.000 δραχ.
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: 3.500 δραχ.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: 500 δραχ.

ΔΙΑΘΕΣΗ: ΑΘΗΝΑ, Εκδόσεις-Βιβλιοπωλείο «Βιβλιογονία», Ακαδημίας 57, 106 79, Αθήνα, τηλ. 26 34 550 – Εναλλακτικό Βιβλιοπωλείο, Θεμιστοκλέους 37, Αθήνα, τηλ. 38 02 644. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Βιβλιοπωλείο «Συνάντηση», Καμβουνίων 6, 54 621, τηλ. 231 384

ΤΕΥΧΟΣ 12
ΑΘΗΝΑ
ΑΝΟΙΞΗ 1996

εξώφυλλο:
ΒΑΓΓΕΛΗΣ
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ,
Σύνθεση, 1990,
χρωματιστά μελάνια,
30 x 22

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ☐ 5. Προλογικό σημείωμα
- ☐ 6. ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ:
Αθαμάνες
- ☐ 9. ΕΙΡΗΝΗ ΣΙΟΝΤΗ:
Τα παιδικά παιχνίδια στο χωριό μας
- ☐ 21. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΟΣΚΑΣ:
Το γύφτικο του χωριού
- ☐ 24. ΧΡΗΣΤΟΣ Ν. ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ:
Τραγούδια των Τσουμέρκων
- ☐ 27. ΓΙΩΡΓΟΣ Στ. ΤΟΣΚΑΣ:
Τζουμέρκα - Χώσεψη '95
- ☐ 29. π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΤΕΛΙΔΑΣ:
Το καντηλάκι του Άι-Νικόλα
- ☐ 30. ΧΡΗΣΤΟΣ Ν. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ:
Κρίσεις επί λαθών και παραλείψεων
- ☐ 34. ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΤΣΙΚΟΓΙΩΡΓΟΣ:
Η ώρα του βλάχου
- ☐ 35. ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ:
«Δεν πρέπει ν' αφήσω να χαθεί το παιδί
που ήμουν κάποτε...»
- ☐ 36. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΚΟΥΤΣΟΣΠΥΡΟΣ:
Η λειτουργία του Συλλόγου μας, παράγο-
ντας κοινωνικότητας και αδελφοσύνης
των μελών του
- ☐ 39. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ:
- ☐ 41. ΗΛΙΑΣ ΓΙΑΝΝΙΡΗΣ:
Γράμμα από ένα νησιώτη

Τα ενυπόγραφα κείμενα εκφράζουν τις απόψεις των συγγραφέων τους. Η αναδημοσίευση από το περιοδικό «Χάος και Όψη» είναι ελεύθερη με την προϋπόθεση να αναγράφεται η πηγή προέλευσης.

Προλογικό σημείωμα

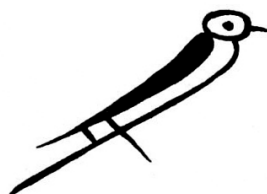
«Σε μεσοφούστανα πρωταπριλιάς και σε τζιτζίκια δεκαπενταυγούστου
 Πέστε μου, αυτή που παίζει, αυτή που οργίζεται, αυτή που ξελογιάζει,
 Τινάζοντας απ' τη φοβέρα τα κακά μαύρα σκοτάδια της
 Ξεχύνοντας στους κόρφους του ήλιου τα μεθυστικά πουλιά
 Πέστε μου, αυτή που ανοίγει τα φτερά στο στήθος των πραγμάτων
 Στο στήθος των βαθιών ονείρων μας, είναι η τρελή ροδιά;»

Η λυρική έκφραση στην κορύφωσή της, από τον ποιητή Οδυσσέα Ελύτη, που τούτη την Άνοιξη ξεκίνησε το μακρινό του ταξίδι για τον Παράδεισο, «που δεν είναι γι' αυτόν μια νοσταλγία ούτε πολύ περισσότερο μια ανταμοιβή. Είναι ένα δικαίωμα».

Η τρελή του ροδιά ανοίγει τα φτερά, για να ακουμπήσουμε στο στήθος των πραγμάτων και να βυθιστούμε στον κόσμο των ονείρων μας, μακριά από τα μαύρα σκοτάδια του κακού και κοντά στους κόσμους του ήλιου και στη μεθυστική μελωδία των πουλιών της. Ένα άνοιγμα στον έξω κόσμο και μια βύθιση στο μέσα κόσμο, τον κόσμο των ονείρων μας, του είναι μας, ας μας δώσει την ευκαιρία ετούτη η Άνοιξη να κάνουμε.

Κι όπως προτείνει ο ποιητής: «πιάσε το ΠΡΕΠΕΙ από το ιώτα και γδάρε το ίσαμε το πι», ας ξεκινήσουμε ο καθένας απ' τον εαυτό του. Ίσως ανακαλύψουμε μιαν ανυποψίαστη πλευρά των δυνατοτήτων μας, ίσως μπορέσουμε ν' αντιπαρέλθουμε το στίχο: «μη βούλεσαι ανημπόρετα πράγματα να γυρέψεις», ίσως ανταμώνοντας στα τζιτζίκια του δεκαπενταυγούστου της Χώσεψης, βρεθούμε έχοντας «μιαν άλλη Καλοσύνη, νέα κοπέλα, γερή, που με το 'να της χέρι κρατάει σπαθί και με τ' άλλο χαϊδεύει περήφανα τα μέτωπά μας...»

Η Συντακτική Επιτροπή

Κώστας Ν. Νικολαΐδης

*Οι Αθαμάνες**

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΦΥΛΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΕΣ που έζησαν στην ορεινή περιοχή των Αθαμανικών ορέων (Τζουμέρκων), μεταξύ Θεσσαλίας, Ηπείρου και Δυτικής Στερεάς Ελλάδας.

Το όνομά τους οι Αθαμάνες οφείλουν στο μυθικό βασιλιά Αθάμα, που ήρθε από τον Ορχομενό της Βοιωτίας και εγκαταστάθηκε και εβασίλευσε στα ηπειρωτικά βουνά.

Κατά τη μυθολογία, ο Αθάμας ήταν γιος του θεού Αιόλου και εβασίλευε στις Μινίες του Ορχομενού της Βοιωτίας. Με τη θεά Νεφέλη γυναίκα του, απέκτησε δυο παιδιά, το Φρίξο και την Έλλη. Μετά από λίγα χρόνια, εγκατέλειψε τη Νεφέλη και παντρεύτηκε τη θυγατέρα του μυθικού ήρωα και βασιλιά των Θηβών Κάδμου, την Ινώ.

Η Ινώ εξήλεγε και μισούσε τα παιδιά της Νεφέλης και βρήκε τρόπο να διώξει τα παιδιά από το παλάτι. Έπεισε τις γυναίκες των Θηβαίων να ψήσουν, κρυφά από τους άντρες τους, το σπόρο του σιταριού που θα έσπερναν οι γεωργοί στα χωράφια. Έτσι και έγινε. Στη γη της Θήβας έπαψε να φυτρώνει ο καρπός του σιταριού. Ταραχή και αγανάκτηση στο λαό των Θηβών. Ο Αθάμας έστειλε ανθρώπους στο μαντείο των Δελφών να μάθει την αιτία του κακού.

Οι απεσταλμένοι, που ήταν όργανα της Ινώς, δεν έφεραν το χρησμό του Απόλλωνα, αλλά μετέφεραν στον Αθάμα και στο λαό των Θηβών, το λόγο που τους συμβούλευσε η βασίλισσα:

– Ο θεός Απόλλων προστάζει να θυσιάσει ο βασιλιάς το γιο του το Φρίξο.

Ο Αθάμας πίστεψε τον ψεύτικο χρησμό των απεσταλμένων και οδήγησε ενώπιον του λαού το Φρίξο στο βωμό της θυσίας. Τη στιγμή που ο Φρίξος οδηγείτο στο βωμό, η θεά Νεφέλη, η μητέρα του παιδιού, τον άρπαξε από το βωμό μαζί με την κόρη της και αδελφή του, την Έλλη, ανέβασε τα παιδιά στο χρυσόμαλλο κριάρι που της έδωσε ο θεός Ερμής και φεύγουν μακριά από την Ελλάδα. Την ώρα που βρίσκονταν επάνω από την θάλασσα, στον πορθμό μεταξύ Ευρώπης και Ασίας, γλίστρησε η Έλλη από το κριάρι και πνίγηκε. Από τότε η θάλασσα αυτή πήρε το όνομα Ελλήσποντος.

Ο Φρίξος συνέχισε τη φυγή του και έφθασε στη χώρα των Κόλχων, στην Κολχίδα

* Από το βιβλίο του Κώστα Νικολαΐδη, «Ιστορία της Αρχαίας Ηπείρου», Οι Αθαμάνες, μέρος δεύτερο, κεφάλαιο τρίτο.

και παρέδωσε το κριάρι στο βασιλιά Αιήτη, ως αντάλλαγμα της φιλοξενίας του. Και απ' εδώ ακολουθεί η μυθολογία της Αργοναυτικής εκστρατείας.

Ο Αθάμας, μετά τη φυγή των παιδιών του, έπεσε σε οικογενειακές έριδες με την Ινώ η οποία κυριεύθηκε από μανία, έχασε το θρόνο του και φεύγει προς τη Θεσσαλία. Ανεβαίνει στα βουνά της Πίνδου και κατευθύνεται προς τη νοτιοανατολική ορεινή περιοχή, όπου και σταματάει και γίνεται δεκτός από τους κατοίκους. Κερδίζει την εμπιστοσύνη τους, βασιλεύει σ' αυτούς. Οργανώνει και εκπολιτίζει το κράτος και από τότε η περιοχή ονομάζεται Αθαμανία και ο λαός Αθαμάνες.

Κατά τους ιστορικούς χρόνους, συναντούμε τους Αθαμάνες ως ανεξάρτητο ηπειρωτικό φύλο να διαδραματίζουν ηγετικό ρόλο στα κοινά της Ηπείρου.

Η παρουσία τους οφείλεται στο βασιλιά τους Αμύνανδρο (220 π.Χ. - 184 π.Χ.). Άνδρας ικανός, φιλοπρόοδος, ανέδειξε τους Αθαμάνες σε ένα ισχυρό ηπειρωτικό αυτόνομο φύλο. Έλαβε μέρος ενεργό στα ηπειρωτικά γεγονότα και ενίσχυσε τους φιλικούς δεσμούς με τα άλλα ηπειρωτικά φύλα, ιδιαίτερα με τους Μολοσσούς και τους Αμβρακιώτες.

Ο Αμύνανδρος ήταν ο αρχιτέκτονας της ειρήνης μεταξύ Φιλίππου και Αιτωλών το έτος 218 π.Χ., η οποία συνομολογήθηκε στη Ναύπακτο.

Στη διάσκεψη της Φοινίκης το 205 όπου υπογράφηκε ειρήνη μεταξύ Ρωμαίων και Μακεδόνων, παραβρέθηκε και ο Αμύνανδρος και άλλοι ηπειρώτες αντιπρόσωποι των

φυλών τους, οι οποίοι μάλιστα κινήθηκαν ειρηνευτικά μεταξύ των δύο εμπολέμων, για να πετύχουν την ειρήνη, γιατί γνώριζαν ότι η χώρα τους θα γινόταν πολεμικός διάδρομος ή θέατρο πολέμου.

Λίγα χρόνια μετά τη συνάντηση της Φοινίκης, έχασε το ορεινό βασίλειό του που το κατέλαβε ο Φίλιππος της Μακεδονίας. Τότε ο Αμύνανδρος κατέφυγε στους Αιτωλούς.

Μετά τη νίκη των Ρωμαίων το 197 π.Χ. στις «Κυνός Κεφαλές», όπου ηττήθηκαν οι Μακεδόνες, ο Αμύνανδρος αποκαταστάθηκε στο θρόνο του, με την ένοπλη βοήθεια των Αιτωλών, συμμάχων των Ρωμαίων. Όταν αργότερα ξέσπασε ο πόλεμος μεταξύ Ρωμαίων και Αιτωλών, πήγε με το μέρος των Ρωμαίων, οι οποίοι τον δέχθηκαν ως σύμμαχο.

Σε λίγο, τον βρίσκουμε ουδέτερο στον πόλεμο μεταξύ Ρωμαίων και Αιτωλών (189 π.Χ.). Κινείται φιλικά ανάμεσα στους δύο εμπολέμους στην πολιορκία της Αμβρακίας, η οποία ήταν μέλος της Αιτωλικής Συμπολιτείας. Με την παρέμβασή του, έσωσε την Αμβρακία από την ολική καταστροφή και αποκατέστησε την ειρήνη μεταξύ των εμπολέμων.

Ο Πολύβιος στην ιστορία του γράφει:

«Η πολιορκία της Αμβρακίας από τους Ρωμαίους παρατεινόταν... Κατά το χρονικό αυτό διάστημα έφθασαν στο ρωμαϊκό στρατόπεδο απεσταλμένοι από την Αθήνα και τη Ρόδο για να βοηθήσουν στην επίτευξη της ειρήνης. Έφθασε και ο βασιλεύς των Αθαμάνων, ο οποίος ήλθε για να προσπαθήσει ν' απαλλάξει τους Αμβρακιώτες από την επικίνδυνη κατάσταση, στην οποία ευρίσκονταν, αφού είχαν λάβει εξασφάλιση από τον ύπατο Μάρκο Φούλβιο. Διότι ο βασιλεύς αυτός έτρεφε φιλικά αισθήματα προς τους Αμβρακιώτες, δια τον λόγον ότι επί αρκετόν χρόνον είχε διαμείνει στην πόλη τους κατά την εποχήν της εξορίας του.... Αφού λοιπόν εδόθη η άδεια εις τον βασιλέα εκ μέρους του υπάτου, επήγε εντός της πόλεως και συνεζήτησε με τους Αμβρακιώτες περί της καταστάσεως».

Ο Αμύνανδρος πέθανε το 184 π.Χ. Μετά το θάνατό του, οι Αθαμάνες κατήργησαν τη Βασιλεία και δημιούργησαν ένα πολίτευμα δημοκρατικής ομοσπονδίας, το «Κοινόν των Αθαμάνων».

Ο Αμύνανδρος ήταν γαμπρός του ηγεμόνα των Ιλλυριών Σκερδελαΐδα, τον οποίο συναντούμε στους εσωτερικούς ελληνικούς πολέμους αυτών των χρόνων μεταξύ Μακεδόνων και Ρωμαίων.

Στο χωριό Γοριανά, μεταξύ των χωριών Άνω Γραικικό και Κάτω Γραικικό, σώζονται τα λείψανα πολυγωνικού κάστρου. Η ακρόπολη των Γοριανών και τα προχριστιανικά ευρήματα, μαρτυρούν την ύπαρξη ζωής στους αρχαίους ιστορικούς χρόνους. Η θέση του Κάστρου επάνω ακριβώς από την Κοιλιάδα του Αράχθου, αποτελούσε το καταφύγιο σε καιρό κινδύνου των περιοίκων και ήλεγχε τη δυτική περιοχή των αρχαίων Αθαμάνων.

Ειρήνη Σιόντη

Τα παιδικά παιχνίδια στο χωριό μας

ΤΟ ΟΜΑΔΙΚΟ ΛΑΪΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ έχει βαθιές ρίζες στην ιστορία του λαού μας. Πρώτοι οι αρχαίοι Έλληνες κατανόησαν την παιδαγωγική αξία του ομαδικού παιχνιδιού και πίστευσαν ότι με αυτό πραγματοποιείται η τελειοποίηση του ανθρώπινου όντος. Γι' αυτό άλλωστε το εντάξανε στο πρόγραμμα της αγωγής των παιδιών.

Τα ομαδικά παιχνίδια, όπως αναφέρουν συγγραφείς της εποχής στα έργα τους, έχουν σημαντική θέση στην καθημερινή ζωή των προγόνων μας. Τα αντιμετώπιζαν όχι μόνον ως μέσο ψυχαγωγίας και ξεκούρασης αλλά και διαπαιδαγώγησης για τα παιδιά.

Ο Πλάτων τόνιζε ότι τα παιδιά πρέπει να παίζουν με όποια παιχνίδια επιθυμούν και όπως νομίζουν, αλλά πάντα με κάποια κατεύθυνση, ώστε να υπάρχει κάποιος προσανατολισμός για την εκμάθηση ενός επαγγέλματος. Ενώ ο Αριστοτέλης συμβούλευε τους γονείς να προσπαθούν να δίνουν παιχνίδια στα παιδιά τους όσο γίνεται πιο πρωτότυπα για να αναπτύσσεται η δημιουργική τους φαντασία.

Στην αρχαιότητα τα ομαδικά παιχνίδια της υπαίθρου, όπως κυνηγητό, κρυφτό, τόπι, στεφάνι, κότσια, σβούρα κ..α., παίζονταν από τα αγόρια, ενώ τα κορίτσια έπαιζαν μέσα στο σπίτι με «πλαγγόνες» (κούκλες), φτιαγμένες από πηλό ή κερί. Έπαιζαν ακόμα με τόπια, στεφάνια ή μικροσκοπικά αντικείμενα του νοικοκυριού. Σε πολλές περιοχές της χώρας μας παίζονται ακόμα και σήμερα παιχνίδια που ήταν γνωστά στην αρχαιότητα. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα «σειίστρα» για τα μωρά (μεταλλικές κουδουνίστρες), τις «πλαταγές» ή «πλαταγόνες» ή «πλαγγόνες» (κούκλες) για τα κοριτσάκια, τη «χαλκή μυία» ή «ψηλακίνδα» τη γνωστή τυφλόμυγα, που έπαιζαν τα μεγαλύτερα παιδιά, τον «κολλαβισμό», το σημερινό γνωστό παιχνίδι, μικρών και μεγάλων «μπιζ», την

«αιώρα» (κούνια), παιχνίδι των κοριτσιών στα παλιά και στα τωρινά χρόνια. Ακόμα το «Πέταυρον» (τραμπάλα), σανίδα που στη μέση στηρίζεται σε κάθετο άξονα ή σε κορμό δέντρου. «Βασιλίνδα», μιμητικό παιχνίδι όπου τα παιδιά αναπαριστούσαν βασιλιάδες και στρατιώτες. Παιχνίδι όμοιο με το σημερινό «κλέφτες κι αστυνόμοι». «Μυίνδα» και «φυγίνδα», αντιστοιχούν με το σημερινό κρυφτό. «Αστραγαλισμός» (ζάρια), πεντάλιθα (πεντόβολα), τυχερά παιχνίδια τα οποία ήταν μεγάλος πειρασμός για μικρούς και μεγάλους. «Κώνος» (σβούρα), παιχνίδι πολύ συνηθισμένο στην αρχαιότητα και στα μεσαιωνικά χρόνια με διάφορες ονομασίες, στόβιλος, βέμισιξ, ρόμβος. «Πετροπόλεμος». Παίζεται και σήμερα, αλλά όχι πια τόσο έντονα όπως τα παλιότερα χρόνια, όπου γίνονταν ακόμη και δυστυχήματα. «Αμπάριζα», με βαθιές στην ιστορία μας ρίζες –στα βυζαντινά χρόνια πήρε την ονομασία «σκλοβάκια». Πήδημα, πάλη, τρέξιμο. Παιχνίδια με μεγάλη δημοτικότητα στην αρχαιότητα που αποτελούσαν μέρος της αγωγής των νέων.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η αρχαία κληρονομιά στον τομέα του παιχνιδιού συνεχίζεται γιατί πολλά είναι τα παιχνίδια που διατηρήθηκαν μέχρι σήμερα. Στα νεότερα χρόνια, το παιχνίδι απέκτησε τεράστια σημασία και πήρε σημαντική θέση στο πρόγραμμα της αγωγής των παιδιών. Όλοι οι παιδαγωγοί τονίζουν την παιδαγωγική αξία του και τη συμβολή του στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού.

Στο σημείωμα αυτό θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε τα ομαδικά λαϊκά παιχνίδια που έπαιζαν τα παιδιά της Χόσεψης από τα οποία πολλά είναι πανελλήνια, άλλα της ευρύτερης περιοχής της Ηπείρου και άλλα ήταν αποτέλεσμα αποκλειστικά της δικής τους δημιουργικής φαντασίας. Θα περιοριστούμε σε όσα από τα παιχνίδια παρουσιάζουν ορισμένες ιδιαιτερότητες και δεν είναι γνωστά στις νεότερες γενιές, γιατί η ανάπτυξη όλων των παιχνιδιών δε θα χωρούσε σε ένα άρθρο του περιοδικού μας.

Τα παραδοσιακά λοιπόν παιχνίδια στο χωριό μας, βγαλμένα από την πείρα και τη σοφία του λαού, ήταν παιχνίδια με ψυχαγωγικό και παιδαγωγικό χαρακτήρα και αποτελούσαν ένα είδος αντανάκλασης των ενεργειών και των συνηθειών των ενηλίκων. Ήταν φτιαγμένα με απλά, φυσικά και λιτά υλικά, όπως πέτρες, ξύλα, λάσπη, ζυμάρι κ.ά.

Στις παιδικές συντροφίες επικρατούσαν διάφορες συνήθειες σχετικά με το παιχνίδι, απαραίτητες για την καλύτερη διεξαγωγή του. Κόσμος ολόκληρος είναι το παιχνίδι. Πολλές φορές παρουσιάζονταν σπουδαιότατα ζητήματα. Αποκαλύπτονταν πτυχές του χαρακτήρα των παιδιών πολλές. Παιδί που δε σεβόταν τους νόμους του παιχνιδιού ή τους επιβουλεύονταν με διάφορες πονηριές χαρακτηριζόταν από τους άλλους συντρόφους του «ζαβολιάρης». Συχνά έδινε αφορμή για μαλώματα και γι' αυτό το απέφευγαν στα παιχνίδια. Πολλές φορές το έδιωχναν εντελώς από τη συντροφιά και

ήταν σαν στιγματισμένο από τα άλλα παιδιά.

Άλλες φορές προέκυπτε η ανάγκη να δοκιμαστεί ένας παίχτης, αν λέει την αλήθεια. Εύκολο πράγμα! Του έπιαναν τη μύτη με τα δύο δάχτυλα και του έσφιγγαν την άκρη της. Άμα - και αυτό ήταν το πιο πιθανό - από το σφίξιμο πετάγονταν σπυράκια άσπρα, έλεγε ψέματα. Αν όχι..., τον πίστευαν.

Έχθρες και φιλίες ήταν το πιο συνηθισμένο πράγμα ανάμεσα στα παιδιά. Στην ηλικία αυτή μεγάλο ρόλο παίζει το αυθόρμητο συναίσθημα. Ή φίλοι αχώριστοι ή εχθροί φανατικοί παρουσιάζονταν οι συνομήλικες. «Γινόμαστε φίλοι». Η παραδοχή έχει πολύ μεγάλη σημασία για τα δύο παιδιά. Η επίθεση του ενός εναντίον τρίτου έπρεπε δίχως άλλο να υποστηριχθεί από το φίλο μα και κάθε άδικη προσβολή εναντίον του ενός από τους δύο έφερε στη γραμμή άμυνας και τους δυο.

Παρόμοιος φανατισμός έπιανε την παιδική καρδιά και στην έχθρα. Η έχθρα μάλιστα έπρεπε να επικυρώνεται και με ορισμένες διατυπώσεις. Θέλοντας για κάποια αιτία ένα παιδί να κόψει τη φιλία του με ένα άλλο, αναδίπλωνε το δείκτη ανάμεσα στο μεσαίο δάχτυλο του δεξιού χεριού και... «κόψε» έλεγε. Εκείνο συγκατανεύοντας στην πρόταση έβαζε το δείκτη του δεξιού χεριού του ανάμεσα στο αναδίπλωμα, το τραβούσε και τα χαλούσε. Ούτε χαιρετισμός πια δεν επιτρεπόταν μεταξύ των δύο. Μπορεί να επαναλαμβάνονταν οι φιλικές σχέσεις με την επέμβαση τρίτου.

Εκτός από τους προσυμφωνημένους κανόνες που εφαρμόζονταν για να λειτουργήσει ομαλά και αρμονικά το ομαδικό παιχνίδι υπήρχαν και άλλοι που ρύθμιζαν τον τρόπο που αυτό θα άρχιζε και τους οποίους αποδέχονταν συνειδητά και αβίαστα όλα τα παιδιά. Ποιος από τους δύο παίχτες ή ποια από τις δύο ομάδες θα παίξει πρώτη; Ήταν ένα πρόβλημα που τα ίδια τα παιδιά το έλυναν με τον κλήρο.

Οι πιο συνηθισμένοι τρόποι του ήταν:

Το κρύψιμο του πετραδιού. Όλα τα παιδιά έσκυβαν και έπαιρναν από χάμω ένα πετραδάκι. Την πρωτοβουλία την είχε το παιδί που κατόρθωνε πρώτο να πάρει το πετραδάκι. Έδειχνε το πετραδάκι σε έναν παίκτη και κατόπιν φέροντας τα χέρια του πίσω στη μέση το έκρυβε στο ένα. Με κλεισμένες τις γροθιές και τα χέρια μπροστά ο άλλος παίχτης άγγιζε το ένα χέρι και αν έβρισκε το πετραδάκι έπαιζε πρώτος. Σε

μεγαλύτερη συντροφιά παιδιών εξακολουθούσε η διαδικασία του κλήρου με τον ίδιο τρόπο μέχρι τον τελευταίο.

Ο κλήρος με το κοντό και το μακρύ ξύλο. Ένα παιδί έκρουβε δύο άνισα στο μήκος ξυλαράκια ανάμεσα στα δάχτυλα του ενός χεριού έτσι που να φαίνονται μονάχα οι άκρες τους και ρωτούσε, «κοντό ή μακρύ»; Εάν το δεύτερο παιδί πετύχαινε στην εκλογή, είχε την προτεραιότητα, αλλιώς την έπαιρνε ο πρώτος.

Με συνθηματικές λέξεις. Οι παίκτες έστεκαν σε κύκλο. Ο ένας στεκόταν στη μέση, σήκωνε το δείκτη του χεριού του και άγγιζε τον καθένα από τους παίκτες διαδοχικά, καθώς και τον εαυτό του λέγοντας ταυτόχρονα τα «μαγικά» του

Α μπε μπα μπλομ του κειθε μπλομ

Ελευθερωνόταν ο παίχτης που θα τον «πετύχαινε» η τελευταία συλλαβή.

Ανταγωνιστικά παιχνίδια με χτυπήματα ξύλων

Η σκλέντζα. Η ομάδα των παιδιών χρειαζόταν ένα ξύλο όχι πολύ χονδρό και μακρύ πελεκημένο και από τις δύο άκρες το οποίο ονόμαζαν σκλέντζι. Κάθε παίκτης χρειαζόταν και από ένα μπαστούνι-σκλέντζα. Το ποια ομάδα θα έπαιζε πρώτη οριζόταν ως εξής: Έσκαβαν μια γούρνα στο χώμα όπου τοποθετούσαν το σκλέντζι. Όριζαν ένα σημείο όπου έπρεπε να πάει στο σκλέντζι. Ένα παιδί από κάθε ομάδα με τη βοήθεια της σκλέντζας πετούσε το σκλέντζι μακριά. Μετρούσε από τη γούρνα με τη σκλέντζα λέγοντας «σκλέντζα», «σκλεντζάρι», «σκλέντζα», «σκλεντζάρι» ώσπου να φτάσουν το σκλέντζι.

Ξεκινούσε το παιχνίδι η ομάδα που πέταξε πιο μακριά το σκλέντζι. Ένα παιδί της ομάδας έριχνε κατακόρυφα το σκλέντζι στη γούρνα και με τη σκλέντζα το χτυπούσε στη μια άκρη για να σηκωθεί στον αέρα και το ξαναχτυπούσε με τη σκλέντζα. Όταν το χτυπούσε δύο φορές έλεγε, βόικα, τρεις, τρούικα κ.ο.κ. Όσες περισσότερες φορές το χτυπούσε τόσους περισσότερους πόντους έπαιρνε. Στη συνέχεια το χτυπούσε να πάει όσο πιο μακριά μπορούσε. Η αντίπαλη ομάδα προσπαθούσε να το αποκρούσει με τις σκλέντζες. Το μέτρομα γινόταν με τη σκλέντζα. Οι μετρησιές λέγονταν «γκέ-λια». Κέρδιζε η ομάδα με τα περισσότερα.

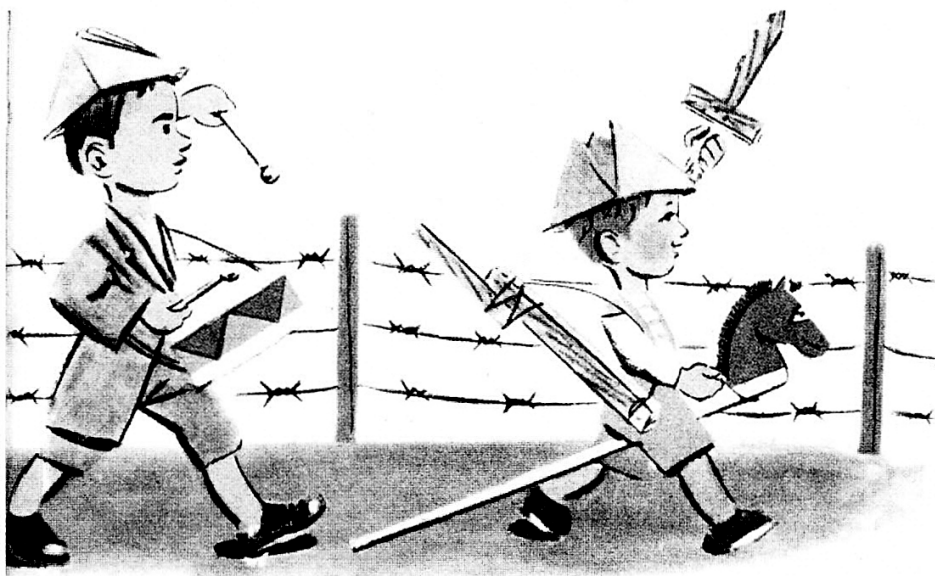
Η γουρούνα. Μεγάλη έπρεπε να είναι η συντροφιά για να παίξουν τη γουρούνα. Ο κάθε παίκτης χρειαζόταν ένα «σκόπι» μακρύ. Οι παίκτες έφτιαχναν ένα κύκλο και ο καθένας έσκαβε μπροστά του μια γουβίτσα, τη «γούρνα του». Ένας έμπαινε «γουρνάρης» με κλήρο. Έπαιρνε ένα παιδί τα «σκόπια» όλης της συντροφιάς και τα τοποθετούσε πάνω στα μπράτσα του. Από πάνω από τα σκόπια έβαζε και τη «γουρούνα», έναν «παλιοτενεκέ». Το φόρτωμα αυτό το ξεπετούσε πάνω από το κεφάλι του προς τα πίσω. Σ' όποιου το μπαστούνι έπεφτε η «γουρούνα» πιο κοντά εκείνου λάχαινε να γίνει «γουρνάρης». Και το παιχνίδι άρχιζε. Ο κάθε παίκτης έπιανε τη γούρνα του με το σκόπι του. Ο «γουρνάρης» χτυπούσε τη γουρούνα με σκοπό να αγγίξει, να «κάψει», στα πόδια κάποιον από τους παίκτες. Οι παίκτες στηριζόμενοι

στα σκόπια τους σήκωναν τα πόδια τους ψηλά για να αποφύγουν το «κάψιμο». Αν κάποιος «καιγόταν» έπαιρνε την ταπεινωτική θέση του γουρνάρη και το παιχνίδι συνεχιζόταν.

Παιχνίδια με κινήσεις

Η τραμπάλα. Παιζόταν με δύο παιδιά σε ανοιχτό μέρος. Τα παιδιά έφτιαχναν την τραμπάλα στο Φτελιά, στον Άη-Γιώργη... Πελεκούσαν ένα παλούκι από το ένα μέρος να γίνει μυτερό και το έμπηγαν στο χώμα. Έπαιρναν ένα ξύλο μακρύ και αφού έσκαβαν στη μέση μια γούβα το τοποθετούσαν με τη γούβα επάνω στο παλούκι, έτσι ώστε να βρίσκεται σε ισορροπία. Στη μία άκρη του ξύλου έπεφτε με την κοιλιά το ένα παιδί και στην άλλη με τον ίδιο τρόπο το άλλο. Πατούσαν και οι δυο κάτω, έδιναν περιστροφική κίνηση στο ξύλο και σήκωναν τα πόδια. Έτσι περιστρέφονταν μαζί με το ξύλο. Μέσα στη γούβα έβαζαν βούτυρο και κάρβουνο και κατά την περιστροφή γινόταν εκκωφαντικός κρότος.

Η γκαμήλα. Παιζόταν από πολλά παιδιά τα οποία χωρίζονταν σε δυο ομάδες. Με κλήρο το γνωστό μας μακρύ και κοντό ξύλο οριζόταν ποια ομάδα θα παίξει πρώτη. Η μία ομάδα των παιδιών στεκόταν σε κύκλο με τα κεφάλια

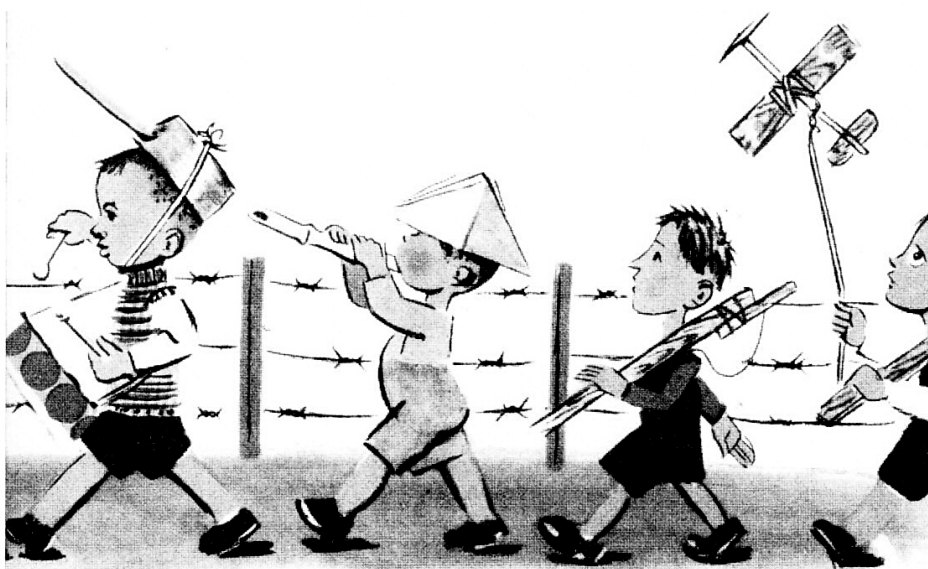
σκυμμένα και με τα χέρια ανοιχτά να ακουμπούν αμοιβαία στις πλάτες τους, φτιάχνοντας έτσι «γκαμήλα». Ένας από τους παίκτες έμενε έξω από την «γκαμήλα» για να τη «φυλάει». Κρατούσε τη μια άκρη ενός σχοινιού ενώ την άλλη του κρατούσε ένας παίκτης από την ομάδα της «γκαμήλας». Ο κάθε παίκτης της άλλης ομάδας προσπαθούσε να ανέβει στην «γκαμήλα» (στις πλάτες των παιδιών), αλλά και να κατέβει χωρίς να τον «κάψει» ο παίκτης που κρατούσε το σχοινί. Τον έκαιγε όταν τον άγγιζε με την άκρη του ποδιού του –κινούνταν δε σε τόση απόσταση όση του επέτρεπε το σχοινί που κρατούσε. Αν καιγόταν έστω και ένας παίκτης της δεύτερης ομάδας τότε καιγόταν όλη η ομάδα και έπαιρνε τη θέση της «γκαμήλας».

Τα σκαμνάκια. Μπορούσε να παιχτεί σε ομαλό μέρος από πολλά παιδιά. Έσκυβε κάτω ένα παιδί με τεντωμένα και κολλημένα τα πόδια, με το κεφάλι εμπρός και τα

χέρια ακουμπισμένα στα γόνατα. Δεύτερο παιδί έπαιρνε φόρα και πηδούσε από τα πλάγια επάνω από το πρώτο ακουμπώντας τα χέρια του, στις πλάτες του σκυμμένου παιδιού. Στο μέρος που έφτανε έπαιρνε την ίδια στάση. Τρίτο παιδί αφού έπαιρνε φόρα υπερπηδούσε το πρώτο και το δεύτερο και έσκυβε και αυτό στην ίδια γραμμή όπως και τα άλλα. Αυτό συνεχιζόταν με όλα τα παιδιά.

Πόσα αστέρια έχει ο ουρανός. Το έπαιζαν δύο παιδιά. Στέκονταν όρθια και η πλάτη του ενός ακουμπούσε την πλάτη του άλλου. Αφού έμπλεκαν τα χέρια στους αγκώνες έσκυβε το ένα εμπρός και το άλλο έπεφτε απάνω του ανάσκελα με σηκωμένα -θέλοντας και μη- τα πόδια από κάτω.

«Πόσα αστέρια έχει ο ουρανός;» ρωτούσε το σκυμμένο. «Πέντε κι ένα», απαντούσε το ανασκελωμένο επάνω του. «Γύρνα πάρε με κι εμένα», έλεγε το σκυμμένο. Το άλλο παιδί πατούσε τα πόδια του κάτω κι έσκυβε στη στιγμή. Με αυτή την κίνηση ερχόταν το πρώτο επάνω με το πρόσωπό του στον ουρανό. Επαναλαμβανόταν ο διάλογος. Συνεχιζόταν λοιπόν για αρκετά το παιχνίδι έτσι και νόμιζε κανείς πως

έβλεπε μια ρόδα να γυρίζει τότε εδώ και τότε εκεί. Ήταν, αλήθεια, ένα από τα ωραία λαϊκά παιδικά γυμνάσματα.

Το κρυφτό. Αποτελούσε το αγαπημένο παιχνίδι των κοριτσιών αλλά και των αγοριών. Έβγαινε το παιδί που θα «τα φύλαγε» με κλήρο

-το πετραδάκι. Έκλεινε τα μάτια του, έπλεκε τα χέρια μπροστά τους και ακουμπούσε το κεφάλι του σε κάποιο τοίχο ή δέντρο. Οι άλλοι παίκτες έτρεχαν να κρυφτούν. Δεν είχαν πολύ καιρό, έπρεπε να προφτάσουν ωσότου ο παίκτης που τα φύλαγε μετρήσει ως το «σαράντα δύο». Όταν έφτανε σ' αυτόν τον αριθμό άνοιγε τα μάτια του, φώναζε «φτου και βγαίνω» και άρχιζε να ψάχνει για να βρει τα κρυμμένα παιδιά. Ο σκοπός του ήταν να βρει κάποιον και να προφτάσει να φτύσει στο σημείο που τα φύλαγε προφέροντας δυνατά το όνομά του, για να του παραχωρήσει τη θέση του. Όσα από τα παιδιά κατάφεραν να βγουν από τον κρυψώνα τους και έφτυναν στο σημείο που τα φύλαγαν φωνάζοντας «φτου ξελεφτεριά» ελευθερώνονταν από την υποχρέωση να τα φυλάξουν. Όσα από τα παιδιά τα έβρισκε χωρίς να φτύσουν (και ενώ το παιδί που

τα φύλαγε έψαχνε να βρει τα υπόλοιπα), φώναζαν και ειδοποιούσαν τα κρυμμένα παιδιά για τις κινήσεις του. «Κρι-κρι στο καμίνι», «Κρι-κρι στο μαντρί», «Κρι-κρι στη γκορτσιά» και το παιχνίδι γινόταν πολύ ζωντανό και διασκεδαστικό. Το παιχνίδι συνεχιζόταν και τα φύλαγε εκείνος που δεν προλάβαινε να φτύσει.

Κλωτσοτενεκές. Παιζόταν όπως και το κρυφτό με τη διαφορά ότι στο σημείο της φύλαξης υπήρχε ένας «παλιοτενεκές» τον οποίο ένα από τα παιδιά τον κλωτσούσε μακριά και ο παίκτης που τα φύλαγε έτρεχε να τον πιάσει και να τον βάλει στη θέση του. Στο διάστημα αυτό οι άλλοι παίκτες κρύβονταν. Ο παίκτης έπρεπε να ψάξει να βρει τους κρυμμένους, έχοντας συγχρόνως και την επίβλεψη του κλωτσοτενεκέ γιατί αν κάποιος έβγαινε και τον πετούσε μακριά, τότε οι χαμένοι ελευθερώνονταν.

Πρωτολιά. Τα παιδιά, πέντε ως οκτώ, συνήθως αγόρια, έριχναν κλήρο για το ποιος θα σκύψει –«ποιος θα κάνει το γαϊδούρι». Οι υπόλοιποι έμπαιναν στη σειρά. Ξεκινούσε ο πρώτος της ομάδας φωνάζοντας «πρωτολιά» και πηδούσε πάνω από το σκυμμένο παιδί, ακουμπώντας τα χέρια του στη ράχη, αδιαφορώντας αν τα πόδια του άγγιζαν το κεφάλι ή τη ράχη του σκυμμένου παιδιού. Το πήδημα το επαναλάμβαναν και οι υπόλοιποι της ομάδας φωνάζοντας κάθε φορά «πρωτολιά». Στο δεύτερο πήδημα το σκυμμένο παιδί έπρεπε να ανασηκώσει λίγο το κεφάλι του και να ακουμπήσει τα χέρια του λίγο πιο ψηλά. Ο πρώτος που πηδούσε φώναξε «Δεύτερη με τα κλαδιά». Συνέχιζαν οι υπόλοιποι. Στο τρίτο πήδημα φώναζαν «Τρίτη και αγγιχτή», δηλαδή ο παίκτης δεν έπρεπε να αγγίξει ούτε με τα χέρια ούτε με τα πόδια το σκυμμένο παιδί, παρά μονάχα τη στιγμή που θ' ακουμπούσε πάνω στη ράχη του. Όποιος άγγιζε ή όποιος έπεφτε καθώς πηδούσε έβγαινε από το παιχνίδι.

Παιχνίδια και τρεχάματα

Κυνηγητό-κομπανιά. Το έπαιζαν πολλά παιδιά σε μέρος ξανοιχτό. Το παιδί που θα κυνηγούσε οριζόταν με κλήρο: Ο κάθε παίκτης έβαζε την παλάμη του ενός χεριού πάνω στην παλάμη του άλλου χεριού γυρισμένες προς τα κάτω. Κουνώντας ρυθμικά πάνω κάτω τις παλάμες και φωνάζοντας «κουμπανιά» έπρεπε ο καθένας να βάλει την παλάμη του μπροστά στο στήθος αυτή τη φορά γυρισμένη προς τα πάνω. Εάν την έβαζε ανάποδα τα φύλαγε. Ξεκινούσαν τα παιδιά κι έτρεχαν ίσα εμπρός ή με περιστροφές για να φτάσουν στο τέρμα, όπου μόλις έφταναν, έφτυναν. Ο κυνηγός έπρεπε να προλάβει να πιάσει κάποιον (για να πάρει τη θέση του) προτού φτύσει. Το παιχνίδι παιζόταν και με παραλλαγές. Η πιο συνηθισμένη: από τις δύο ομάδες, η μία έτρεχε και η άλλη κυνηγούσε.

Ο κυνηγός είχε το δικαίωμα να πιάσει έναν παίκτη μόνον εφ' όσον αυτός έτρεχε. Εάν ο παίκτης ενώ έτρεχε φώναζε ξαφνικά «κόκκαλο» και έμενε ακίνητος, τύγχανε ασυλίας. Με το σύνθημα «ξεκόκκαλο» ξανάμπαινε στο παιχνίδι.

Παιχνίδια ρίψεων

Τα πεντόβολα. Τα έπαιζαν δύο παιδιά, αγόρια ή κορίτσια. Χρειάζονταν πέντε στρογγυλά λιθαράκια, που τα έλεγαν πεντόβολα. Το παιχνίδι είχε πολλά μέρη. Σκόρπιζε πρώτα ο ένας παίκτης μπροστά του τα πέντε πεντόβολα και έπαιζε πρώτα τη «μία-μία». Έπαιρνε ένα πεντόβολο, το έριχνε επάνω και ώσπου να γυρίσει έστρεφε γρήγορα την παλάμη του και άρπαζε ένα από τα σκορπισμένα κάτω τέσσερα πεντόβολα, προσέχοντας να μην αγγίξει κανένα άλλο για να μη χάσει.

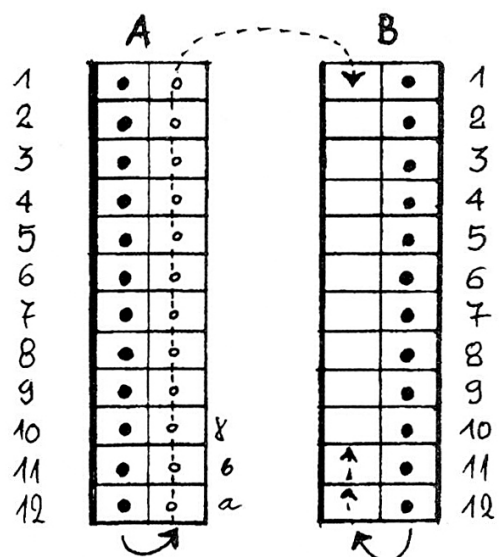
Μόλις το άρπαζε, ξαναγύριζε την παλάμη του και δεχόταν αυτό που έριξε προς τα πάνω. Αν κατόρθωνε και το έπιανε, παραμέριζε εκείνο που άρπαξε από κάτω και συνέχιζε το ίδιο με τα υπόλοιπα πεντόβολα. Ύστερα έπαιζε τα «δύο-δύο». Αυτή τη φορά άρπαζε από κάτω δύο πεντόβολα. Το παιχνίδι συνεχιζόταν, εφ' όσον δεν αποτύγχανε, με το «τρία-τρία». Δηλαδή την πρώτη φορά, αφού έριχνε το ένα επάνω, άρπαζε ένα από κάτω. Τη δεύτερη άρπαζε και τα τρία μαζί. Κατόπιν έπαιζε τα «τέσσερα-τέσσερα». Έριχνε πάλι το ένα επάνω και έως ότου κατέβει γύριζε και έπιανε και τα τέσσερα πεντόβολα μαζί.

Το τελευταίο μέρος του παιχνιδιού: Δίπλωνε ο παίκτης το δείκτη του αριστερού χεριού επάνω στο μεσαίο δάκτυλο, ακουμπούσε κάτω στο έδαφος την άκρη του αντίχειρα καθώς και του μεσαίου δακτύλου και καμπύλωνε τα δάχτυλα έτσι που να γίνεται μια καμάρα σαν γεφύρι. Κρατούσε όλα τα πεντόβολα στο δεξί του χέρι, έριχνε το ένα επάνω, αφήνε τα τέσσερα κάτω να σκορπιστούν και έπιανε αυτό που έριξε. Τα τέσσερα πεντόβολα έπρεπε να τα περάσει κάτω από τη γέφυρα. Η διαδικασία που ακολουθούσε είναι αυτή που περιγράψαμε παραπάνω.

Παιχνίδια ανταγωνιστικά σε σχήματα με πέτρες ή ξύλα

Τα κιόσια. Οι παίκτες έπρεπε να είναι δύο και να έχει ο καθένας δώδεκα πετραδάκια με διαφορετικό χρώμα. Ο ένας θα μπορούσε να έχει πετραδάκια, ο άλλος διάφορους σπόρους (φασόλια, καλαμπόκι ή... κακαράτζες από γίδες κ.ο.κ.) Επίσης χρειαζόνταν τέσσερα ξυλαράκια πελεκημένα από τη μία πλευρά. Επάνω σε μια πέτρα χάραζαν δύο στενόμακρα τετράπλευρα παράλληλα (δες σχήμα), τα διαιρούσαν σε δώδεκα μικρά τετράπλευρα και με μια κάθετη γραμμή στη μέση τους σε συνολικά είκοσι τέσσερα μικρότερα μέρη το καθένα.

Για το ποιος θα έπαιζε πρώτος οριζόταν

Σχήμα 1

ως εξής: Έπαιρνε το κάθε παιδί στο χέρι του τα δύο από τα τέσσερα ξυλαράκια. Αν το ένα από τα ξύλα έδειχνε πάνω την πελεκημένη πλευρά έφερε «κιόσι», και έπαιζε πρώτο. Ύστερα ο κάθε παίκτης τοποθετούσε τα πετραδάκια στα δώδεκα τετράγωνα, ο ένας στην αριστερή και ο άλλος στη δεξιά πλευρά.

Όλο το παιχνίδι δεν ήταν τίποτα άλλο παρά μετακίνηση των δικών του και «φάγωμα» των πετραδιών του αντίπαλου, σύμφωνα με το δείξιμο που θα έκαναν τα τέσσερα ξύλα, όταν τα έριχνε κάτω ο κάθε παίκτης, πριν τα μετακινήσει. Έφερε «κιόσι» εάν τα τα τρία ξύλα έδειχναν την απελέκητη πλευρά και μόνο το ένα την πελεκημένη. Εξάρα, όταν και τα τέσσερα έδειχναν την απελέκητη πλευρά. Τεσσάρα, όταν και τα τέσσερα έδειχναν την πελεκημένη πλευρά. Δυώτα, όταν τα δύο ξύλα έδειχναν την πελεκημένη πλευρά και τα άλλα δύο την απελέκητη.

Τριώτα, όταν τα τρία έδειχναν την πελεκημένη και το ένα την απελέκητη πλευρά.

Έριχνε ο πρώτος παίκτης τα ξύλα. Όταν έφερε «κιόσι» μετακινούσε ένα από τα πετραδάκια του είτε από το επάνω μέρος είτε από το κάτω στο αντίστοιχο τετράπλευρο. Π.χ. από το 12 το μετακινούσε στο τετράπλευρο α. Συνέχιζε, εφόσον έφερε «κιόσι», να μετακινεί το 11 στο 12, το 10 στο 11 κ.ο.κ.

Εάν η τύχη τον ευνοούσε, μετακινούσε όλα του τα πετραδάκια στη δεύτερη στήλη, δηλαδή στο α, β, γ κ.ο.κ. Στη συνέχεια, πάντοτε με την εύνοια της τύχης, μετακινούσε τα πετράδια του στα αριστερά τετράπλευρα και από πάνω του άλλου παίκτη που και αυτός είχε μετακινήσει αντίστοιχα στο δικό του χώρο τα πετράδια του με τα ριξίματα που θα είχε

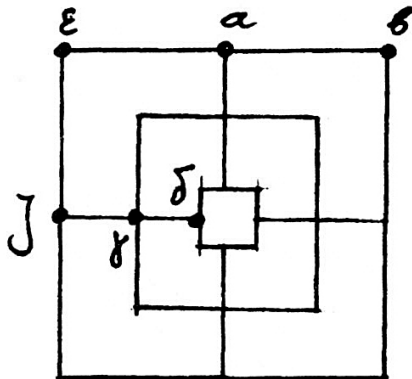
κάνει. Και από εδώ άρχιζε το «φάγωμα». Εάν έβρισκε τετράπλευρο που είχε πετράδι του αντίπαλου, το έτρωγε. Νικητής ήταν ο παίκτης που θα «έτρωγε» όλα τα πετράδια του αντίπαλου.

Στην περίπτωση που ο παίκτης έφερε εξάρα, μετακινούσε το πετράδι σε έξι τετράπλευρα και έριχνε πάλι. Όταν έφερε τεσσάρα, το μετακινούσε σε τέσσερα, δυώτα σε δύο, τριώτα σε τρία, χωρίς να έχει το δικαίωμα να ξαναριξεί. «Έτρωγε» πετράδι του αντίπαλου μόνον εάν βρισκόταν στο τετράπλευρο όπου έπρεπε ν' αφήσει το δικό του. Εάν ο παίκτης με τη μετακίνηση δεν μπορούσε να «φάει» κάποιο πετράδι

του αντίπαλου, είχε τη δυνατότητα να σύρει «κιοσελεμένα» τετράπλευρα, δηλαδή να μετακινήσει το πετράδι σε τετράπλευρο που προηγουμένως μετακινήθηκε πετράδι ύστερα από «κιόσι».

Τριώτα ή εννιάρα - δωδεκάρα επάνω σε πλάκα. Παιζόταν με δύο παιδιά. Χαράζονταν τρία τετράγωνα, το ένα μέσα στο άλλο και τέσσερις γραμμές, έτσι που να

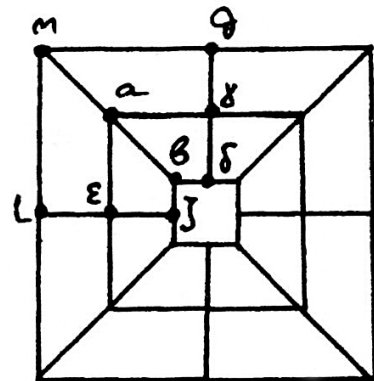

Σχήμα 2

γίνονται τέσσερις σταυροί, ο ένας επάνω σε κάθε πλευρά του μεσαίου τετραγώνου. Ο κάθε παίκτης είχε από εννιά πετραδάκια ή σπόρους διαφορετικούς. Έβαζαν από ένα πετραδάκι με τη σειρά που έδινε ο κλήρος, στα σημεία της τομής και πρόσεχαν να κάνουν τριώτες. Όποιος το κατόρθωνε είχε δικαίωμα κάθε φορά να αφαιρέσει ένα πετραδάκι του αντίπαλου, όχι όμως από τα τρία πετραδάκια που βρίσκονταν τυχόν επάνω στα τρία σημεία της ίδιας ευθείας και είχε φτιάξει τριώτα. Η προσπάθεια του καθενός ήταν να πετυχαίνει τριώτες, για να αφαιρεί

και από ένα πετραδάκι του άλλου, ώσπου να του τα πάρει όλα και έτσι να τον νικήσει. Καμιά φορά ο καλός παίκτης έφτιαχνε δίπορτο. Έβαζε τα πετραδάκια του σε τέτοια θέση ώστε, όταν μετακινούσε ένα προς οποιαδήποτε κατεύθυνση, να κάνει αμέσως τριώτα. Στο σχήμα 2 έχουμε ένα δίπορτο, αβ και γδ. Το πετραδάκι ε κάνει τριώτα με τα αβ. Αν μετακινηθεί στο ζ κάνει πάλι τριώτα με τα γδ.

Η **δωδεκάρα** παιζόταν όπως και η τριώτα. Διέφερε κατά το σχήμα και απαιτούσε δώδεκα πετραδάκια. Τα τετράγωνα ενώνονταν εδώ και με διαγώνιες γραμμές. Προσπάθεια των παικτών ήταν να πετυχαίνουν τριώτες και να αποκλείεται ο αντίπαλος. Ακόμα να πετυχαίνουν «δίπορτες» και κάποτε «τρίπορτες» τριώτες. Στο σχήμα 3 αν μετακινήσουμε την η πετρίτσα προς το θ φτιάχνουμε τριώτα: θγδ. Αν κατά το ι, την τριώτα ιεζ και αν την αφήσουμε εκεί που βρίσκεται έχουμε την ηαβ. Να η τρίπορτη τριώτα.

Σχήμα 3

Ένα λεπτό κρεμμύδι. Παιζόταν συνήθως από κορίτσια, τα οποία χωρίζονταν σε δύο ομάδες. Πιάνονταν από τα χέρια και στέκονταν αντικρουστά σε κάποια απόσταση. Η πρώτη ομάδα προχωρούσε προς τη δεύτερη τραγουδώντας

Α Ένα λεπτό κρεμμύδι, γκέο βαγκέο / ένα λεπτό κρεμμύδι, φράνσε βαγκέο

Γύριζε πίσω και προχωρούσε η δεύτερη ομάδα τραγουδώντας

Τι να το κάνω το λεπτό, γκέο βαγκέο / τι να το κάνω το λεπτό, φράνσε βαγκέο

*A Μ' αυτό το ένα το λεπτό παντρεύουμε την (τάδε)
B Και ποιόνε της εδίνετε, γκέο βαγκέο
A Της δίνουμε τον ναύτη που όλο μύγες χάφτει
B Αυτόνε χάρισμά σας, στα μούτρα τα δικά σας*

Προτείνουν, στο μεταξύ, διάφορους γαμπρούς...

*A Τις δίνουμε το Βασιλιά, γκέο βαγκέο
B Αυτόνε τον εθέλουμε, γκέο βαγκέο / Αυτόνε τον εθέλουμε, φράνσε βαγκέο
A Τοιμάστε τα προικιά της και τα χαλκώματά της / και τα μαχαιροπήρωνα τ' ασημοτσούκαλά της*

Το κοριτσάκι που παντρέψανε πήγαινε στην αντικρινή ομάδα, η οποία πηγαίνοντας προς τη δεύτερη ομάδα τραγουδούσε χτυπώντας τις γροθιές

*A Σας πήραμε σας πήραμε μια όμορφη κοπέλα
B Μας πήρατε, μας πήρατε μια παλιοκατσιβέλα
A Σας πήραμε, σας πήραμε φλουρί κωσταντινάτο
B Μας πήρατε, μας πήρατε βαρέλι δίχως πάτο
Το παιχνίδι συνεχιζόταν με τον ίδιο τρόπο*

Άλλα παιχνίδια που παίζονταν ήταν: Ο**ιβώλοι**, παιχνίδι ευστοχίας που παιζόταν από πολλά παιδιά, συνήθως αγόρια. Ο **καλόγερος** (κουτσό), παιχνίδι δεξιότητας. Η **σβούρα** την οποία έφτιαχναν τα παιδιά, η **τυφλόμυγα**, το **σχοινάκι**, τα **κουραμίδια**,

παιχνίδι ευστοχίας, οι *κορκοσούρες*, τρυπημένα καρύδια στα οποία περνούσαν ένα σχοινί και με το τράβηγμα έκαναν χαρακτηριστικό θόρυβο, *η μικρή Ελένη, Περονά περονά η μέλισσα, Η κυρά Μαρία, η κολοκυθιά, η Πινακωτή*, παιχνίδια με μίμηση και μαντέματα, που παίζονταν συνήθως από κορίτσια.

Τα κορίτσια έπαιζαν πολλά παιχνίδια αυτοσχέδια. Τα λεγόμενα δημιουργικά συμβολικά παιχνίδια που αναπαριστούσαν τη ζωή των ενηλίκων. Οι *κουμπάρες*, ήταν ένα παιχνίδι πολύ αγαπημένο. Με μια παραμιάνα, η φούστα γινόταν στενή και με τα παπούτσια της μαμάς -αν είχαν τακούνι ήταν το ιδανικό- γινόταν το κορίτσι «κυρία». Οι διάλογοι που αναπτύσσονταν είχαν σχέση με τις εμπειρίες του κάθε παιδιού από την οικογένεια, αλλά και με τη δημιουργική του φαντασία.

Η αναπαράσταση της οικογένειας ξεκινούσε από το χτίσιμο του σπιτιού. Με πέτρες και λάσπη η κάθε γειτονιά είχε και το δικό της σπίτι. Μόνο που έπρεπε να χτίζεται πολύ συχνά γιατί είτε με τη βροχή είτε με το πότισμα των χωραφιών γκρεμιζόταν. Τα μέλη της οικογένειας (κούκλες) γίνονταν από πανιά, τα δε ζώα από πατάτες ή κολοκύθια. Τα κολοκύθια ήταν ιδανικά για το φτιάξιμο των γαϊδουριών. Τα φαγητά και τα γλυκά γίνονταν από λάσπη αλλά όταν στο σπίτι ήταν η μέρα του ζυμώματος, το ζυμαρι ήταν ό,τι καλύτερο. Σ' αυτή την περίπτωση πολλές φορές γινόταν και κανονικό γεύμα.

Πολύ συχνά οι ενήλικες προβληματίζονται και αγανακτούν για την επιθετικότητα των σημερινών παιδιών. Αναρωτηθήκαμε άραγε εάν δίνεται η ευκαιρία στα σημερινά παιδιά να εκτονώσουν τη ζωντάνια και την ενεργητικότητά τους, όταν όλα τα ομαδικά λαϊκά παιχνίδια, τα οποία χαρακτηρίζονταν από κίνηση, ζωντάνια και φαντασία, αντικαταστάθηκαν από τα βιομηχανικά παιχνίδια που παίζονται μέσα στο διαμέρισμα;

Σημείωση: Στην περιγραφή πολλών παιχνιδιών βοήθησαν οι: Χρήστος Σχαλέκης, Γιώργος Πουρναράς, Γιώργος Πεταλάς, Γιώργος Σιόντης, Βασίλης Κουτσοπάνος, Κώστας Παπαϊωάννου, Δημήτρης Πουρναράς (Μητσοτάκης)

Στέφανος Τόσκας

Το γύφτικο του χωριού

ΑΠΟ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΚΟΥΓΑΜΕ το ρυθμικό τσιαγκ-τσιουγκ, τσιαγκ-τσιουγκ στο αμόνι του Χρ. Γύφτου «κείθε στη Γκούρα». Στα χωριά μας όλους τους σιδεράδες τους λέγανε Γύφτους χωρίς να έχουν καμία σχέση με τους πραγματικούς Γύφτους. Ακόμη αυτοί ήταν οι οργανοπαίχτες στα πανηγύρια με το βιολί τους, το κλαρίνο, το λαούτο.

Θα 'μουν περίπου 7-8 χρονών που κατέβαινα στη Γκούρα για να βοσκήσω τις γίδες μας μαζί με άλλους. Από παιδική περιέργεια πήγαινα να χαζέψω στο σιδεράδικο. Πολλές φορές ο Χρ. Γύφτος μου έδινε το χερούλι του φουσερού (το παλαιότερο ήταν με δύο φουσαρμόνικες από γιδοτόμαρο με δύο χερούλια): «Έλα, Στέφο μου, τράβα κάνα δυο να φκιάσουμε

αυτό το γυνί του Θανάση». Εγώ μ' ευχαρίστηση ανεβοκατέβαζα το φουσερό υπακούοντας στις προσαγές του μπάριμπα-Χρήστου.

Ο Θανάσης, ένας γεροδεμένος μεσόκοπος που ενδιαφερόταν για το υνί, άρπαζε τη βαριά στα γερά μπράτσα του κι ο μπάριμπα-Χρήστος τη βαριοπούλα κι άρχιζε το σφυροκόπημα του χρυσοκόκκινου σίδηρου που το κρατούσε με τ' άλλο χέρι με τη βαριά τσιμπίδα τσιαγκ-τσιουγκ, τσιαγκ-τσιουγκ και το έχωνε πάλι στα μαυρισμένα κάρβουνα του καμινιού.

– «Έλα, Στέφο μ', μάτα φύσα ψιχούλα». Έπαιρνε ξανά φόρα και το φουσερό ξανακατέβαινε. Τα κάρβουνα ξανακοκκινίζαν. Το έβγαζε για λίγο απ' τη φωτιά και το σίδηρο σπινθήριζε σαν βεγγαλικό. Δίπλα σ' ένα κουτί είχε τριμμένο στούφο (από αποσαθρωμένη πέτρα σχιστόλιθου) κι έριχνε μια χούφτα στο χρυσοκόκκινο σίδηρο. Αυτό άφηνε μια υαλώδη επιφάνεια και δεν το άφηνε να λιώσει, προστατεύοντάς το

από το οξύγόνο. –«Αγαλιώτερα Στέφο μ'», και μίκραινε τη φόρα του φουσερού.

Το ξανάβγαζε απ' την εστία του καμινιού και ακουμπώντας το στο μεγάλο αμόνι φώναζε το Θανάση: –«Έλα καρδούλα μ' δος' του ψίχα απ' την αλαφριά». Τσιαγκ-τσιουγκ, τσιαγκ-τσιουγκ.

Αυτό επαναλαμβάνετο έως ότου το σίδερο πάρει την επιθυμητή μορφή του υνιού. Του γύριζε τ' αυτιά στο μυτερό μέρος του αμονιού για να φκιάσει τη μάνα που έμπαινε στ' αλέτρι. Μετά το ξαναπύρωνε ακουμπώντας στη μύτη του ένα κομμάτι ατσάλι το οποίο άφηνε να βράσει με το σίδερο ώσπου να κολλήσει. Που και που έριχνε μια χούφτα στούφο.

Είχαμε και τα ευτράπελα. –«Στέφο μ', κράτα μ' λιγάκι αυτό το δάκτυλο που μου πιάστηκε». Εγώ εν τη αφελεία μου του 'πιανα το μικρό δάκτυλο κι αυτός γυρίζοντας τον πισινό του άφηνε να κροτήσει ένα θορυβώδες αφυδοκρότημα. «Χάι καρδούλα μ', φύσα τώρα ψιχούλα...» Κι εγώ ανεβοκατέβαζα την τομαρένια φουσαρμόνικα του φουσερού ώσπου ερχόταν η Βαγγέλαινα (αδελφονύφη του) να μ' αντικαταστήσει και να μου πει να τρέξω να μαζέψω τις γίδες που μπήκαν στα καλαμπόκια του παππούλη μου στην Πλατανιά.

Στριγγιά ακουγόταν η φωνή του από πάνω απ' το δρόμο (απ' την Γκορτσιά) ώσπου να πάρω χαμπάρι να τρέξω λαχανιασμένος να μαζέψω τις γίδες απ' τα σπαρτά. Η φωνή του παππούλη έκραζε συνέχεια ακουμπώντας στο διχαλωτό ραβδί του εαααα-εαααα, κι εμένα το λαχάνιασμα μεγάλωνε ώσπου να φτάσω στα κοματσέλια του Πλατανιά.

Μια μέρα, κάνοντας πάλι την ίδια διαδρομή, έφτασα στα πεζούλια των χωραφιών του παππού. Οι χωραφότοιχοι ντυμένοι με βάτους με πολύ ωραίες μούρες (βατόμουρα). Δεν άντεξα στον πειρασμό και σκαρφάλωσα στο χτισμένο με ξερολιθιά χωραφότοιχο να μαζέψω μούρα. Κάποια πέτρα αρκετά μεγάλη ξεκόλλησε και κατρακύλησε μαζί με μένα στο χωράφι. Με τραυμάτισε πολύ στο δεξί πόδι και το αίμα έτρεχε συνέχεια. Δεν έπρεπε όμως να εγκαταλείψω και τις γίδες. Τις έβαλα μπροστά και βογκώντας ανέβαινα για το σπίτι μου. Η Βαγγέλαινα του Γύφτου άκουσε τα βογκητά μου και έτρεξε κοντά μου. –«Τ' έπαθες καλημέρα σ';» Έβγαλε αμέσως τη μαύρη μαντήλα απ' το κεφάλι της και μου έδωσε το τραυματισμένο πόδι να σταματήσει το αίμα και με συνόδευσε ως τη μάνα μου. Θυμάμαι πάντα τη χειρονομία αυτή της αγαθής γυναίκας που σε τίποτα δε διέφερε από εκείνην του Καλού Σαμαρείτου.

Ας έρθουμε πάλι στο Γύφτικο. Στο αργαστήρι αυτό του Χρ. Γύφτου και μετέπειτα του ανηψιού του Γιώργου Γύφτου ή Γιώργου Μπούκα κατασκεύαζαν όλα τα εργαλεία και σιδερικά που είχε ανάγκη το χωριό και οι τεχνίτες του. Τσαπιά για το σκάλο, αξίνες μεγάλες και μικρές, σκαλιστήρια, υνιά, γυφτολάναρα. Αγκλίτσες για τα γίδια, κουδούνια, κυπριά, μάσες, κρεμαστάλες, πυρωστιές, δόκανα για αλεπούδες και λύκους, δόκανα μικρά. Μαχαίρια μικρά και μεγάλα με λαβές από κέρατα, χατζάρια για τους χασάπηδες, τσιγγέλια, ζιμπερέκια για πόρτες και παράθυρα, κλειδαριές,

στηρίγματα του ορθοστάτη της πόρτας διχαλωτά από μέσα και με S απ' έξω για να δένουν την κάσα της πόρτας με τα αγκωνάρια. Καρφιά με μεγάλο κεφάλι για να δένουν τις σανίδες των εισόδων. Προϊόβλους για να βγάζουν σπίθες με το στουρνάρι και ν' ανάβουν την ίσκα (ήταν τα σπύρα της εποχής), καρφιά και πέταλα για το πετάλωμα των μουλαριών και αλόγων, γκιρδενέδες.

Για την κατασκευή των αλογόκαρφων χρειαζόταν μεγάλη τέχνη και υπήρχε στο αμόνι ειδική υποδοχή για την κατασκευή του κεφαλιού. Τα βιομηχανοποιημένα καρφιά και πέταλα δεν είχαν φτάσει ακόμα στο χωριό.

Τσεκούρια και τσεκούρες για τους υλοτόμους, σκεπάρνια, σφυριά (τσόκια), κοπίδια (καλέμια) για τους χτίστες. Ατσάλωμα των λοστών που χρησιμοποιούσαν για τη διάνοιξη φουρνέλων. Σουγιάδες με λαβή από κέρατο, ξύστρες για την κολοκυθόπιτα. Φκέντρες (βουκέντρες) αλυσίδες για τα τσοπανόσκυλα. Τανάλιες, ψαλίδια, αρίδες.

Το λιτό αυτό γύφτικο αργαστήριο ήταν φτιαγμένο εξ ολοκλήρου απ' τα χέρια των μαστόρων αυτών. Το φυσερό από γιδοτόμαρο, οι μεγάλες τσιμπίδες και οι μικρές. Η εστία του καμινιού με το φουσούνι. Οι γούρνες για να βάφουν στο νερό τα ατσάλινα αντικείμενα.

Στη Γκούρα είχαν κατασκευάσει νεροτροχό που είχε για κίνηση μια κάναλη με υδατόπτωση. Ο τροχός μια μεγάλη λαξευμένη στρογγυλή πέτρα από γρανιτόλιθο (αγριακύνια) και τετράγωνη τρύπα στο μέσον ήταν σφηνωμένος στη μια άκρη ενός δοκού. Στην άλλη άκρη ήταν η κάθετη φτερωτή με ξύλινα φτερά μπηγμένα στο δοκό γερά.

Δυο σιδερένιοι δακτύλιοι έκαναν χρέη κουζινέτων στα οποία έτρεχε λίγο νερό για να μη ζεσταίνονται όλα τα κοφτερά εργαλεία, που στην τελική τους μορφή τροχίζονταν στον περίφημο αυτό τροχό. Η τροφοδοσία του καμινιού γινόταν με κάρβουνα από ρίζες ρεικιού που έφτιαχναν μόνοι τους ή που έφεραν οι ενδιαφερόμενοι. Αφού στίβαζαν τις (τζιούμες) ρίζες από ρείκια τούς βάζανε φωτιά και τ' αφήνανε να μισοκαούν. Μετά τα σκέπαζαν με χώμα για λίγες μέρες. Ύστερα τα φόρτωναν στα ζώα ή τα φορτώνονταν οι ίδιοι και τα μετέφεραν στο καμίνι. Δουλειά πολύ σκληρή. Ήταν η πρώτη ύλη, το καύσιμο του καμινιού.

Οι χωριανοί που ήθελαν κάποια βαριά εργασία, υνιά, τσαπιά κλπ. πήγαιναν και βοηθούσαν στο χτύπημα του σίδηρου στο αμόνι με το παράγγελμα του μπάρομπα-Χρήστου –«Χάι καρδούλα μ'» και το ρυθμικό καμπάνισμα στο αμόνι ξανάρχιζε

τσιαγκ-τσιουγκ, τσιαγκ-τσιουγκ

Toujours le marteau sur l' enclume frappe

Toujours sur l' enclume il refrappe

Πάντα το σφυρί στ' αμόνι χτυπά

Πάντα στ' αμόνι ξαναχτυπά

Που λέει το γαλλικό τραγουδάκι αλληγορικός για το μόχθο της ζωής που κυλάει αδιάκοπα.

Χρήστος Ν. Λαμπράκης

Τραγούδια των Τσουμέρκων

Ο Χρήστος Ν. Λαμπράκης γεννήθηκε στις Σκιαδάδες της Άρτας. Σπούδασε κλασική φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και μετεκπαιδεύθηκε ως υπότροφος του κράτους στη Γενεύη. Δημοσιεύουμε σε συνέχειες στο περιοδικό μας αποσπάσματα της μελέτης του για τα τραγούδια των Τζουμέρκων.

6. (B)

Του Αλή πασά

*Τ' έχεις καϊμένε πλάτανε και στέκεις μαραμένος,
με τις ριζούλες στο νερό, με τη δροσιά στα φύλλα,
Έχω μαράζι στην καρδιά και στέκω μαραμένος.
Αλή πασάς απέρασε με δεκαοχτώ χιλιάδες,
5 μηδέ στον ήσκιο μ' έκατσε, μηδέ και στη δροσιά μου,
παρά σημάδι μ' έβαλε με όλο το στρατό του,
κι άλλοι ρίχναν στους κλώνους μου και άλλοι στις κορφές μου
κι αυτός ο γέρο Αλή πασάς έρριξε στην καρδιά μου,
μαράζωσε η καρδούλα μου, κ' είναι μαραζωμένη.*

7. (B)

*Τρία πουλάκια κάθονταν στο κάστρο τω Γιαννίνω,
το 'να τηράει την Πρέβεζα και τ' άλλο το Μπεράτι,
το τρίτο το καλύτερο μοιριολογάει και λέει·
ο βασιλιάς μας κάκιωσε, μας πήρε σε γαζέπι,
γράφει χαρτιά και μπουγιουρντιά σε Τούρκους σε Ρωμαίους
βαρείτε του Αλή ζορμπά...*

ΣΗΜ. Γύρισμα: Πασιά και Αλή Πασιά – [Στ. 4 γαζέπι λ. αραβ. = οργή. – Πολλά μεν τραγούδια φέρονται της επικηρύξεως και του θανάτου του Αλή πασά, αλλά διαφόρου τύπου – Σ.τ.Δ.].

8. (B)

Να 'ταν οι κάμποι θάλασσα και τα βουνά ποτάμια,
να πνίγονταν ο τάρταρης που φέρνει τα φερμάνια,
και το φερμάνι νέλεγε το βέβαιο χαμπέρι!
«να σηκωθής Αλή πασιά να πας στο Τεπελένι».

(Αρβανίτες παινεμένοι,

πού 'ναι ο Αλή πασιάς καϊμένοι)

5 Αλή πασιάς σηκώθηκε στην ώρα πάει να κάτση,
βλέπει τ' ασκέργια πόρχονται κι αρχίνησε να κλάψη.

(Αρβανίτες παλληκάρια,

χύνεστε σαν τα λιοντάρια)

«Εμέ με λεν Αλή πασιά, με λεν κι Αλή μπαρούτι,
που βάσταξα τον πόλεμο με το Σουλτάν Μαχμούτη».

–Σήκω καημένη Αλή πασιά και βάλε το φακιόλι,

10 να ιδής και τη Βασιλική που σκλάβα την παν στην Πόλη.

ΣΗΜ. Στ. 2 *Τάρταρης* ο ταχυδρόμος. Στ. 5 'ς την ώρα εις το ωρολόγιον της πόλεως των Ιωαννίνων. [Παραλλαγαί: *Χασιώτου* 114,37 – Το γύρισμα εκ στίχων άλλου τραγουδιού της αυτής υποθέσεως: *Passow* 236. *Χασιώτ.* 213,35 – Οι δύο τελευταίοι στίχοι και το γύρισμα «Αρβανίτες παινεμένοι» και εν τω γορτυνιακώ: *Λάσκαρη* Λάστα 304,13 – Σ.τ.Δ.]

9. (B)

Της Βασιλικής

Καρδιά με δεκοχτώ κλειδιά, με δώδεκ' αντικλειδιά,
τ' έχεις καρδιά και κλειδώσες και είσαι κλειδωμένη,
και δε γελάς, δε χαίρεσαι, και δε βαρείς παιγνίδι;

Το τι καλό έχω να χαρώ, παιγνίδι να βαρέσω,

5 μήνα γλέπω κάναν πασιά πο δώδεκα πασιάδες;
όλους αυτούς τους διώξανε εψές το βράδυ βράδυ,
άλλους τους παν την Πρέβεζα κι άλλους τους παν την Άρτα,
κι αυτόν το γέρο Αλή πασιά μέσ' στο νησί τον βγάζουν,
κ' εκεί τον εσκοτώσανε εψές το βράδυ βράδυ.

Τρία ντουφέκια τόρριξαν, τα τρία αράδα αράδα,

το 'να τον παίρνει στο πλευρό και τάλλο στο κεφάλι,

το τρίτο το φαρμακερό τον παίρνει στην καρδιά του.

ΣΗΜ. Γύρισμα «Κυρά Βασιλική».

10. (B)

Εσείς βουνά απ' την Κατοχή, βουνά του Ξηρομέρου,
 βαστάτε να βαστάξουμε το φετινόν χειμώνα,
 μήπως και πάρη η γιάνοιξη κ' ερθή το καλοκαίρι·
 ο Βάλτος επροσκύνησε κι ούλο το Ξηρομέρι,
 το Μισολόγγι το μικρό δε θέλει να προσκυνήση,
 γιατί είναι ο Μάρκο Μπότσαρης....

11. (B)

Του Μάρκου

Ένα πουλί ροβόλαγε από τον Άη Θανάση,
 κ' ελάλαγε κι ακούρμαινε το δόλιο Μισολόγγι,
 που κάνει ο Μάρκος τη βουλή μέσ' στην Τουρκιά να πάη.
 Σαν πάησε και τους πέτρωσε στα τρία του μεσονύχτου,
 5 στο έμπα χίλιους έκοψε, στο έβγα δυο χιλιάδες·
 κ' ένας αράπης το σκυλί, να του 'χε πέσει το χέρι,
 με το ντουφέκι πόρριξε στου Μάρκου το κεφάλι!
 το στόμα τ' αίμα γιόμισε, τ' αχείλι του φαρμάκι,
 κ' η γλώσσα του αηδονολαλεί, συχνολαλεί και λέει.
 10 «Πού 'στε παλληκαράκια μου, ολίγα κι αντρειωμένα;
 για πάρτε με και σύρτε με στους άλλους τους συντρόφους».
 Ο γέρο Νότης έκατσε στου Μάρκου το κεφάλι,
 κι όλο το Μάρκον έκλαιγε, κι όλο το Μάρκο κλαίει.
 «Για σήκω απ' αύτου Μάρκο μου, και μη βαριά κοιμάσαι,
 15 και τα Μοριά νετούρκεψαν, τα πήραν οι Αραπάδες.
 –Άφησ' άφησέ με μπάρμπα μου και μη βαριά μου κραίνεις,
 φωτιά να κάψη τα Μοριά, φλόγα τους Αραπάδες!
 και πιάστε με να σηκωθώ και βάλτε με να κάτσω,
 και φέрте μου γλυκό κρασί από την Άγια Μαύρα,
 20 να πλύνω τις λαβωματιές, να βρέξω τους γεράδες,
 και φέрте μου τον ταμπουρά, το έρημο λιογγάρι,
 για να λαλήσω τρεις φορές...

ΣΗΜ. Στ. 20. Γεράδες = πληγαί. Στ. 21 Λιογγάρι είδος μπουζούκι. [Το άσμα τούτο και το επόμενο διαφέρουσι των άλλων εκδεδομένων ασμάτων περί του θανάτου του Μάρκου Μπότσαρη. – Σ.τ.Δ.]

Γιώργος Στ. Τόσκας

Τζουμέρκα - Χώσεψη '95

Το ποίημα αυτό γράφτηκε κατά την επίσκεψή μου –προσκύνημα– στα πατρογονικά, μετά από δεκάχρονη και πλέον απουσία.

Λίγο μετά έπεσε στα χέρια μου το 9ο τεύχος με την «πρώτη αναφορά στην πέτρα»... Κοινός μας τόπος.

Θα ήθελα να σας συγχαρώ για την ποιότητα της έκδοσης και την όλη σας προσπάθεια.

Τρεις Άγιοι σε
καλοκαιρινή συνομωσία
βροχής·
σου σύγνεφου στεφανωμένοι,
Ο Μάρκος σκυμμένος
στης Φτελιάς τη Γραφή
Ο Κοσμάς στον Πύρινο
Λόγο της πέτρας
–πριν εκείνη λαξευθεί
στον νέρινο μύλο της γνώσης–
Κι ο Γιώργης ο Τσέλιγγας
να καρφώνει με μιας
του βουνού τ' απαλό
ασπρόμαλλο χνούδι
όπως στη ρόκα της γιαγιάς
το μαλλί -
του παππού μας
– τελευταίο γράμμα και μήνυμα
αγέρωχου Αθαμάνιου Ερμή
αλλά και γαλήνιου Άη-Νικόλα –
να ξετυλίγονται απαλά
σταγόνα - σταγόνα
στην Όψη του Χάους

οι Ιστορίες των προγόνων
στην Ανέμη του Χάους
υπό το βλέμμα της Πέτρας
Μνήμες ορθές
ρομβοέλατα
μελίσει πολύβουο
του παρελθόντος φωνές
το μελισσόχορτο ακολουθώντας
στης βασίλισσας την πρωτόγνωρη
μύηση
Κι ύστερα,
στης αγράμπελης το λευκό αχνό
την ψυχή μας ν' απλώνουν
στον ήλιο
– πεταλούδα πολύχρωμη
μ' ορθάνοιχτα πέταλα –
βάλσαμο ερωτικό
Ιστορίας και Μύθου
Προσκύνημα.

Χώσεψη, 3 Αυγούστου '95

Στη μνήμη των: Νικολάου Κ. Τόσκα
Βασιλείου Ν. Τόσκα
Ιωάννου Καραμπίνη

π. Δημήτριος Κοτελίδας

Από τους μύθους και τις παραδόσεις του λαού μας:

Το καντηλάκι του Άι-Νικόλα

ΟΛΟΙ ΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ ΟΤΙ ΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ του χωριού μας κοσμεί ο μεγαλοπρεπής ναός του Αγίου Νικολάου, στον οποίο από μικρά παιδιά μας έφεραν οι μανάδες μας για να ευλογηθούμε. Εκεί δεχτήκαμε οι παλιότεροι το Άγιο Βάπτισμα και εκεί σε πολλούς από εμάς ευλογήθηκε ο Γάμος μας.

Ο Άγιος Νικόλαος ήταν Επίσκοπος, Δεσπότης στα Μύρα της Λυκίας στη Μικρά Ασία. Ως ιεράρχης πήρε μέρος στην Α΄ Οικουμενική Σύνοδο. Επίσης ο Άγιος Νικόλαος ονομάζεται και προστάτης των ναυτικών. Όταν έγιναν τα πρώτα τυπογραφεία στη Βενετία, έστειλαν τα χειρόγραφα με πλοίο για να τυπώσουν τα εκκλησιαστικά βιβλία. Τότε έπεσε φουρτούνα, που παρά λίγο να βυθίσει το πλοίο. Αμέσως επικαλέστηκαν τον Άγιο Νικόλαο και κόπασε η θαλασσοταραχή· γι' αυτό και οι ναυτικοί τον θεώρησαν προστάτη τους.

Στο χωριό μας, στο χώρο της σημερινής πλατείας, πριν το 1900, δεν υπήρχε πλατεία. Ήταν εκεί δάσος με πουρνάρια και μέσα στα πουρνάρια ήταν ένα μικρό μοναστήρι, πιθανόν του Αγίου Νικολάου. Το μοναστήρι είχε μεγάλο αυλόγυρο. Εκεί ήταν και το πρώτο κοιμητήριο του χωριού μας. Θυμάμαι, μικρό παιδί που ήμουν, όταν έφτιαχναν τον κάτω τοίχο της πλατείας, στις ανασκαφές βρήκαν οστά. Τότε καθεδρικός ναός του χωριού μας ήταν το σημερινό παρεκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας.

Λέγεται, λοιπόν, ότι πριν από το 1900, κάποιοι άνθρωποι έβλεπαν πάνω στο βουνό, κοντά στις λεγόμενες Σκάλες, ένα φως. Αποφάσισαν μια ομάδα να ανεβούν εκεί και με τριχιές κατέβασαν κάποιον κάτω στο γκρεμό. Τότε τον είδαν να κάνει το σημείο του Σταυρού και τους έκανε νόημα να τον ανεβάσουν. Όταν τον ανέβασαν, τους είπε ότι εκεί σε μια τρύπα του βράχου είναι μια εικόνα που καίει. Ξανακατέβασαν τον άνθρωπο, πήραν την εικόνα και την έφεραν στο ναό της Αγίας Βαρβάρας. Λέγεται όμως ότι η εικόνα χάθηκε και το καντήλι το ξαναέβλεπαν. Μετά αποφασίστηκε να γκρεμίσουν το μικρό μοναστήρι και να φτιάξουν μεγαλοπρεπή καθεδρικό ναό του Αγίου Νικολάου. Από τότε δεν ξαναείδαν το φως στο βουνό. Λέγεται ότι εκεί στο βουνό υπάρχει τοποθεσία «Αι-Νικόλας».

Το ναό τον έκτισαν μαστόροι από τους Μελισσουργούς. Δούλεψε εκεί μαστοροπαίδι σε πολύ μικρή ηλικία και ο νονός μου, ο αείμνηστος Γεώργιος Αλπογιάννης, και ως μάστορας ο παππούς μου, ο Κώστας Καραμπούλας. Αυτά διαφύλαξε η παράδοση για το πώς κτίστηκε ο καθεδρικός ναός του Αγίου Νικολάου στο χωριό μας.

Χρήστος Ν. Πουρναράς

Κρίσεις επί λαθών και παραλείψεων

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ του περιοδικού μας «Χάος και Όψη» παρακολουθώ με προσοχή και ενδιαφέρον όλη την ύλη, από το προλογικό σημείωμα της συντακτικής επιτροπής μέχρι και το «γράμμα από ένα νησιώτη». Χαίρομαι ιδιαίτερα με τα κείμενα των συγχωριανών μας που αναφέρονται σε πρόσωπα και πράγματα περασμένων χρόνων. Σε ορισμένα υπάρχουν λάθη ή παραλείψεις, οι οποίες δεν πιστεύω ότι έχουν γίνει σκόπιμα. Επειδή όμως τα γραπτά μένουν, θα ήθελα να κάνω μερικές επισημάνσεις κυρίως για την αποκατάσταση λαθών και παραλείψεων χωρίς να διεκδικώ το αλάθητο. Σε καμία περίπτωση δεν έχω πρόθεση να αντιπαρατεθώ και πολύ δε περισσότερο να αντιδικήσω με τους συγγραφείς των κειμένων που θα αναφέρω πιο κάτω. Κι αρχίζω.

Στο κείμενο του Χ. Καραλή στο 4ο τεύχος με τίτλο «Το χτίσιμο των σπιτιών και τα μαντηλώματα», στο σημείο που αναφέρει τα ονόματα συνεχίζει: «Δείγματα της δουλειάς τους μπορεί να δει κανείς στα σωζώμενα κτίρια (σπίτι Γιάννη Λύκου, Κοινοτικό Γραφείο, Πάτερ Κοσμάς και άλλα». Στο χτίσιμο του Κοινοτικού Γραφείου λοιπόν ένας από τους βασικούς, αν όχι ο βασικότερος χτίστης ήταν ο Γιώργος Κ. Κουτσοπάνος. Δική του ήταν και η ιδέα για το σχέδιο του χτισίματος (συνδυασμός άσπρης και μαύρης πέτρας). Πιστεύω ότι αδικείται που δεν αναφέρεται το όνομά του.

Στο 6ο τεύχος, στο κείμενο του Νίκου Ι. Παππά με τίτλο «Τσιπουρικά παραλειπόμενα» γράφει πολύ σωστά ότι: «Το πρώτο καζάνι πριν το 1900 ανήκε στο Μοναστήρι της Ευαγγελίστριας». Δε γράφει όμως ότι στο μοναστήρι το έφερε ο μοναχός Μάξιμος. Το αναφέρω για να μην αδικείται ο πρωτοπόρος στα τσιπουρικά Μάξιμος.

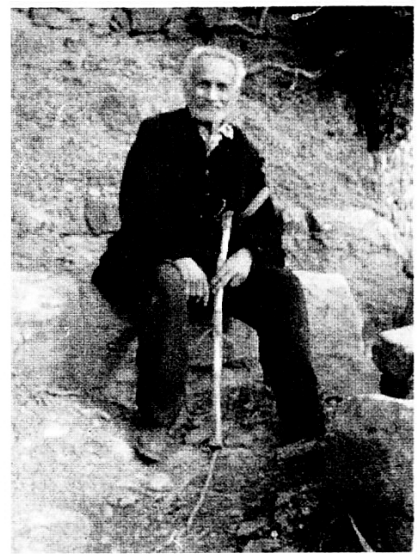
Στο 7ο τεύχος στο κείμενο του Σ.Ν. Τόσκα με τίτλο «Το Γυμνάσιον Άρτης και οι πρώτοι γυμνασιόπαιδες εκ Χωσέψεως», μεταξύ των πρώτων ονομάτων, τρίτος αριθμητικά αναφέρεται κάποιος Κων. Ι. Πουρναράς, δημοδιδάσκαλος. Το ακριβές είναι Κώστας Δημητρίου Πουρναράς. Επίσης μεταξύ των πρώτων αυτών μαθητών δεν μνημονεύεται ο Κώστας του Θανάση Παπακώστα, ο οποίος ήταν μαθητής στο Γυμνάσιο Άρτης, και μάλιστα πολύ καλός, και ο οποίος πέθανε στα δεκαεπτά του χρόνια.

Στο 11ο τεύχος, στο κείμενο του Αντώνη Γαλαζούλα με τίτλο «Το χωριό μας στην ιταλογερμανική κατοχή 1941-44» στη σελίδα 16 αναφερόμενος στους νεκρούς συγχωριανούς ως το τέλος του 1944 και 1945 γράφει και για τον Χ. Αλπογιάννη. Επειδή τυχαίνει ο Αλπογιάννης να ήταν και πρώτος μου ξάδερφος, γνωρίζω πολύ καλά ότι

σκοτώθηκε πολύ αργότερα, στις μάχες του Βίτσι-Γράμμου το 1948 ή 1949. Θυμάμαι ακόμη και σήμερα τα κλάματα της θείας Βαρβάρας.

Στο ίδιο τεύχος στο κείμενο του Σ. Τόσκα με τίτλο «Οι πατέρες μας», στη σελίδα 22 αναφέρει: «Άλλοι τεχνίτες ήταν οι γύφτοι του χωριού: ο Χρ. Γύφτος τον οποίο διαδέχθηκε ο Γιώργο Γύφτος ή Μπούκας και ο Σταύρο Γύφτος». Σημειώνω ότι ο Χρήστος που σίγουρα δεν λεγόταν στο επώνυμο Γύφτος δεν είχε παιδιά και είχε υιοθετήσει ένα παιδάκι που το έλεγαν Θόδωρο. Αυτός ο Θόδωρος έζησε στα Ναζαΐκα και είχε και παιδιά που δε λέγονται στο επώνυμο «Γύφτος». Εκεί έμενε και ο Βαγγέλης που σύμφωνα με μια μαρτυρία της Κατερίνας, συζύγου του Βασίλη Θανάση Παππά (Γιωργαντζά), που είναι 95 χρονών πρέπει να ήταν πατέρας του Γιώργου Μπούκα, ο δε Σταύρος λεγόταν Πρέντζας και είχε έρθει στη Χώσεψη από το χωριό Πέτα. Επομένως είχαν όλοι επώνυμο. Το Γύφτος σημαίνει στην περίπτωση μας σιδηρουργός. Πιο κάτω, στη σελίδα 24 και στο σημείο που γράφει: «Αξιόλογες οικογένειες ήσαν...» αναφέρει τις οικογένειες του Μήτσιου και Γιάννη Παπαϊωάννου σαν Λιώτα (ο Μήτσιος τυχαίνει να ήταν και παππούς μου). Το Λιώτας ήταν παρατσούκλι και πιστεύω ότι πρέπει να γράφεται σε εισαγωγικά. Οι μακαρίτες έχουν σήμερα δισέγγονα που δεν ξέρουν ότι ο προπάππος τους λεγόταν Λιώτας. Και συνεχίζει: «Του Χρήστου Αναγνώστη πατέρα του Γιώργου Παπαχρήστου (Αναγνώστη)». Εδώ έχω να κάνω δύο παρατηρήσεις. Πρώτον, οι Αναγνωσταίοι είχαν όλοι το επώνυμο Παππάς. Έτσι γράφονταν ο Χρήστος, τα παιδιά του και τα εγγόνια του. Δεύτερον, ο Χρήστος Παππάς (Αναγνώστης) δεν ήταν μόνο πατέρας του Γιώργου. Είχε κι άλλους δυο γιους, το Μήτσιο και τον Κώστα και τέσσερις κόρες. Ο γιος του Κώστας Παππάς (Παπαχρήστος-Αναγνώστης) ήταν τεχνικά ισάξιος του αδελφού του Γιώργου και διέπρεψε ως εργοδηγός και στη συνέχεια, μετά το 1951, ως εργολάβος στην Αθήνα. Δεκάδες συγχωριανοί πέρασαν από το συνεργείο του (μεταξύ αυτών και ο γράφων) και αρκετοί βγήκαν άριστοι τεχνίτες. Συμπαραστάθηκε και βοήθησε όλους όσοι είχαν ανάγκη. Κι εκείνη τη δύσκολη εποχή πάρα πολλοί είχαν ανάγκη. Η συμπεριφορά του απέναντι σε όλους χωρίς διάκριση ήταν ανθρώπινη.

Μαζί με τα ονόματα που γράφω παραπάνω, των Μήτσιου και Γιάννη Παπαϊωάννου (Λιώτα) και των δύο Παπαδαίων (Αναγνωσταίων) γράφει κι άλλα έντεκα, σύνολο δηλαδή δεκαπέντε ως αξιόλογες οικογένειες. Δεν γνωρίζω με ποια κριτήρια αξιολογήθηκαν. Για την προσφορά τους στην πατρίδα; Για την προσφορά τους στο χωριό; Υπήρξαν πρόεδροι ή σύμβουλοι στην Κοινότητα που προσπάθησαν να προσφέρουν

Σταύρος Κωνστ. Πρέντζας

τις υπηρεσίες τους στο χωριό μας; Ήταν οικονομικοί παράγοντες; Μήπως διανοούμενοι; Είναι αλήθεια ότι ορισμένοι απ' αυτούς έπαιξαν καθοριστικό ρόλο για πολλά χρόνια στα δρώμενα της Χώσεψης, ως πρόεδροι, γραμματείς κ.λπ. Όχι όλοι όμως. Διαβάζοντας τα ονόματα των αξιόλογων οικογενειών μου γεννήθηκε το ερώτημα: Η οικογένεια των Μπλετσαίων δεν ήταν αξιόλογη; Η οικογένεια του Νικόλα Καραμπούλα, που διετέλεσε και αρκετά χρόνια Πρόεδρος της Κοινότητας αλλά και ένας από τους γιους του, ο Γιώργος, διετέλεσε πολλά χρόνια σύμβουλος Κοινότητας, δεν ήταν αξιόλογη; Ο Θανάση Παπακώστας, δάσκαλος και πολλά χρόνια γραμματέας Κοινότητας, δεν ήταν αξιόλογος; (ούτε γραφικός με την άσπρη γενειάδα του;). Η οικογένεια του Παναγιώτη Νάση δεν ήταν αξιόλογη; Η οικογένεια του Κώστα Μπαλάφα που διετέλεσε Αντιδήμαρχος αλλά και Δήμαρχος στο Δήμο Βουργαρελίου, δεν ήταν αξιόλογη; Η οικογένεια των Πουρναραίων –που πρώτον, ο Κώστας του Μήτρου Πουρναρά διετέλεσε Αντιδήμαρχος στο Δήμο Βουργαρελίου, δεύτερον, ο Μήτσιος του Νίκο (Κολιού) Πουρναρά διετέλεσε Δημορχιακός Σύμβουλος στο Δήμο Βουργαρελίου, τρίτον, ο Δημήτρης του Κώστα Πουρναρά (γιος του Αντιδημάρχου) που είχε ένα από τα τρία σπίτια του στην πλατεία πίσω από το μαγαζί του Καραμπούλα, που διετέλεσε και αρκετά χρόνια Πρόεδρος Κοινότητας– δεν ήταν αξιόλογη; Αυτά μέχρι το 1940.

Αλλά και μετά την Κατοχή, ο Γιάννης (Νάκος) του Γιώργου Πουρναρά διετέλεσε Πρόεδρος του χωριού (διορισμένος από το Νομάρχη), ο Γιώργος του Κώστα Πουρναρά, διετέλεσε οκτώ χρόνια Πρόεδρος και στη συνέχεια άλλα οκτώ κοινοτικός σύμβουλος στο χωριό μας, ο Παντελής του Γιώργου Πουρναρά διετέλεσε πολλά χρόνια κοινοτικός σύμβουλος, ο Νίκος του Κώστα Πουρναρά διετέλεσε πολλά χρόνια κοινοτικός σύμβουλος και ο Κώστας του Γιωργάκη Πουρναρά διετέλεσε κοινοτικός σύμβουλος. Επίσης ο Κώστας του Δημήτρη Πουρναρά, δάσκαλος-συγγραφέας, με αρκετές εκδόσεις στο ενεργητικό του και μάλιστα γνωστός και πέρα από την ελληνική επικράτεια. Όλοι αυτοί δεν ήταν αξιόλογες οικογένειες; Αλλά κι αν ήταν οικονομικά τα κριτήρια νομίζω ότι αρκετοί απ' αυτούς που ανέφερα παραπάνω είχαν μεγαλύτερη οικονομική επιφάνεια από τους δεκαπέντε αξιόλογους. Αναφέρω τον Κ. Τριάντο. Προσωπικά δεν τον γνώρισα ούτε τον θυμάμαι καλά καλά. Θυμάμαι όμως ότι μέναμε στο ίδιο σπίτι με τη θεία Μαρία τη Θανάσaina του Παπακώστα και δίπλα στο άλλο δωμάτιο η θεία Βαγγέλαινα (Βασιλική Κουτσοσπύρου). Όταν ήμουν περίπου 10 χρόνων έλεγαν από κοινού για τον Κ. Τριάντο «Αυτός γιαμ έκλιψι τ' κουπέλα τ' Μπαλάφα τ' Λιφτέρου μ' αλς κατ' ξισκλιάδισ απ' τ' Μπούγα κι τ' δικόριψι για να τ'μπαντριφτί μ' του ζόρ. Δεν ίνι σόι άνθρουπους. Δεν ίνι από καλό ταράφ'».

Πιο κάτω, στη σελίδα 26 γράφει για το σπίτι του Δ. Παππά: «Η φωτιά των νεοελλήνων ανταρτών αποτέφρωσε το αρχοντικό αυτό...». Η αλήθεια είναι έτσι. Αλλά επειδή ο Δημήτρη Παππάς πέθανε το 1940 και το σπίτι το έκαψαν προς το τέλος του 1943, όλοι οι Χωσεψίτες αλλά και πολλοί άλλοι ξέρουν ότι έκαψαν το σπίτι του Στρατηγού Παναγιώτη Νάση και όχι του Δ. Παππά. Άλλωστε σαν σπίτι του Παναγιώ-

τη Νάση κήκε. Να και η αιτία. Τους πρώτους μήνες του 1943 ο στρατηγός Ζέρβας έστειλε σύνδεσμο στο στρατηγό Νάση (που ήταν γαμπρός του Δ. Παππά) με ιδιόχειρη γραπτή πρόσκληση τάζοντάς του και μερικές χιλιάδες χρυσές λίρες να ενταχθεί στον ΕΔΕΣ. Ο Νάσης του απάντησε (ευγενικά αρνούμενος) ότι θα το σκεφτεί και θα ειδοποιήσει τον υπεύθυνο του ΕΔΕΣ Χώσεψη. Όταν αργότερα πέρασε ο ΕΔΕΣ από τη Χώσεψη, έκαψε το σπίτι του Νάση, το οποίο είχε προίκα από το Δ. Παππά και μαζί με το σπίτι κήκε και η πολύτιμη βιβλιοθήκη του Δ. Παππά.

Στο ίδιο κείμενο γράφονται λίγα και για το Δ. Παππά. Περισσότερα αναφέρονται στο 4ο τεύχος από την εγγονή του Λίτσα Λαμπράκη-Νάση. Για το Δ. Παππά έχω ακούσει πάρα πολλά. Μου κάνει εντύπωση που ήταν μόνο θετικά. Έχω ακούσει από πάρα πολλούς κάποια πράγματα αξιόλογα που δεν έχουν γραφτεί, όπως: Κάποιος συγχωριανός πήγε το Σεπτέμβρη και του ζήτησε σταφύλια. Ο Δ. Παππάς του είπε: «Να 'ρθεις το Γενάρη να σου δώσω». Κι όταν εκείνος πήγε το Γενάρη του έδωσε μερικές κληματόβεργες μαζί με πάρα πολλές συμβουλές για το πώς θα τις φυτέψει να γίνουν κληματαριές και έτσι να έχει δικά του σταφύλια!! Επίσης δεν έχει γραφτεί ότι στο σπίτι του Δ. Παππά έχει σκοτωθεί ο ληστής Γιώργος Σιώζιος. Λέγεται ότι πήγε ο Γ. Σιώζιος με το Γρηγόρη Σβενζούρη και του ζήτησαν «ξαγορά» (χρήματα με απειλή). Έκλεισαν ένα ραντεβού να πάνε στο σπίτι του Δ. Παππά για να τα πάρουν το επόμενο βράδυ. Μόλις πλησίασαν στο σπίτι με μια ντουφεκιά σκότωσαν το Σιώζιο που πήγαινε μπροστά ενώ ο Σβενζούρης εξαφανίστηκε τρέχοντας. Γι' αυτό το συμβάν ακούγονται πολλές εκδοχές. Μία λέει ότι ο Δ. Παππάς έβαλε κάποιον και τον σκότωσε, η δεύτερη ότι τον σκότωσε ο ίδιος και η τρίτη εκδοχή ότι τον σκότωσε η γυναίκα του. Αυτό υποστηρίχθηκε στο δικαστήριο. Η ίδια η γυναίκα του Παππά στο δικαστήριο δήλωσε ότι αυτή τον σκότωσε. Το πιθανότερο είναι να τον σκότωσε ο ίδιος ο Δ. Παππάς. Όπως και να έγινε, η υπόθεση πρέπει να οργανώθηκε από τον ίδιο. Προσωπικά πιστεύω ότι αυτό τον τιμά. Αλλά κανένας μέχρι τώρα δεν έγραψε δύο λόγια. Με την αναφορά μου στο συμβάν αυτό ελπίζω να μην κλείσει το θέμα αλλά να ξαναγραφεί με περισσότερα στοιχεία.

Παναγιώτης Νάσης

Το σημείωμα αυτό το έγραψα με την πεποίθηση ότι θα βοηθήσει, συμπληρώνοντας παραλείψεις και διορθώνοντας λάθη αλλά και προσθέτοντας έστω και ελάχιστα στην ύλη του περιοδικού μας.

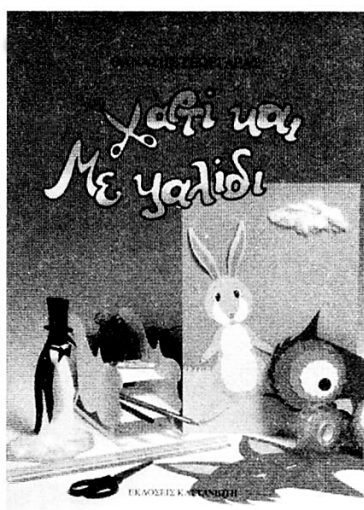
Η ΟΡΑ ΤΟΥ ΒΛΑΧΟΥ

196

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

«Δεν πρέπει ν' αφήσω να χαθεί το παιδί που ήμουν κάποτε...»

«ΜΕ ΛΕΝΕ ΘΑΝΑΣΗ ΚΙ ΕΓΓΙΝΑ κιόλας τριάντα πέντε χρόνων. Δεν κατάλαβα

πώς πέρασαν αυτά τα χρόνια. Εκείνο που κατάλαβα είναι ότι δεν πρέπει ν' αφήσω να χαθεί το παιδί που ήμουν κάποτε. Για να το πετύχω αυτό, σκαρφίζομαι διάφορα πράγματα. Προσπαθώ να κάνω παρέα με παιδιά και τις σοβαρές κουβέντες να τις κάνω μόνο μαζί τους. Κάνω όνειρα! Τι θα γίνω όταν μεγαλώσω, πώς θέλω να είναι ο κόσμος και τέτοια –ξέρεις εσύ! Και βέβαια παίζω! Παίζω πολύ... Τώρα τελευταία μάλιστα ανακάλυψα ένα κανούργιο παιχνίδι. Παίρνω ένα χαρτόνι, ένα ψαλίδι, λίγη κόλλα και... χράτσα-χρούτσα, να ένα ελεφαντάκι. Με κοιτάζει παραπονεμένο. “Θέλω παρέα”, μου λέει. Παρέα; Αμέσως! Και να οι πιγκουίνοι και να η κυρά-αλεπού και να το φιδάκι ο Τιμο-

λέων... Παίρνει φόρα το ψαλίδι μου και απ' το χαρτί ξεπηδάει ό,τι κι αν βάλω στο μυαλό μου!...»

«Με χαρτί και με ψαλίδι» (ιδέες, κείμενα, σκίτσα) επιγράφεται το βιβλίο του φίλου του περιοδικού μας Θανάση Γεωργάρα, που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις Καστανιώτη. Είναι ένα αξιόλογο βιβλίο, που μεταφέρει –μικρά και μεγάλα παιδιά– σε κόσμους δημιουργίας, στο δάσος με τα έλατα –να 'ναι αυτό ανάμεσα Χόσεψη - Βουργαρέλι;– στα χελιδόνια, την πονηρή αλεπού των παραμυθιών μας, την κουκουβάγια αλλά και σ' άλλους κόσμους, με πιγκουίνους, ελέφαντες και κόμπρες! Κι όλα αυτά για το παιδί, το δάσκαλο, τον καθένα μας «με χαρτί και με ψαλίδι» και διάθεση να ομορφύνουμε τη ζωή μας!

Επιμέλεια: Νταβαντζή Ευανθία

Δημήτριος Ν. Κουτσοσπύρος

Η λειτουργία του Συλλόγου, παράγοντας κοινωνικότητας και αδελφοσύνης των μελών του

ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΜΙΑΣ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑΣ ΧΡΟΝΙΑΣ ξυπνάει τη διάθεση των ανθρώπων για όνειρα και ελπίδες για ένα καλύτερο αύριο. Έτσι και ο Σύλλογος του χωριού μας ξεκίνησε το 1996 με περισσότερη δύναμη, έχοντας σκοπό την επίτευξη των ιδανικών του, που είναι η μέγιστη σύσφιξη των μελών του μέσα από διάφορες κοινω-

νικές και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις, καθώς και η προσπάθεια για τη διατήρηση της παράδοσης μέσα από τα ήθη και έθιμα του λαού μας.

Για να καταστεί όμως δυνατή η επίτευξη αυτών των ιδανικών χρειάζεται ο Σύλλογος να αντλήσει αστείρευτες δυνάμεις από τα ίδια του τα μέλη, που με τη βοήθειά τους σε όλες τις λειτουργίες του Συλλόγου θα δώσουν και θα πάρουν ταυτοχρόνως μια αίσθηση κοινωνικότητας και αδελφοσύνης κάτω από τη σκέπη της διατήρησης των

παραδοσιακών θεσμών.

Γι' αυτό το λόγο, ο Σύλλογος θέλοντας να καλωσορίσει την καινούργια χρονιά, διοργάνωσε το Σάββατο 20 Ιανουαρίου στο στέκι του Συλλόγου την καθιερωμένη

κοπή πίτας. Η εκδήλωση αυτή στέφθηκε από επιτυχία αφού τα μέλη του Συλλόγου γέμισαν το στέκι μας και αγκάλιασαν την προσπάθεια αυτή με πολύ κέφι και χαρά. Ιδιαίτερη τιμή μας έκαναν με την παρουσία τους στην εκδήλωση αυτή: ο τέως βουλευτής Άρτας, Αλέκος Λιαροκάπης, ο πρόεδρος της Τζουμερκιώτικης Συνομοσπονδίας, Χρήστος Λαναράς και ο εκπρόσωπος του Συλλόγου Βουργαρελιωτών, Θεόδωρος Νίκου. Αφού ο Πρόεδρος του Δ.Σ. έκοψε την πίτα, στη συνέχεια μοιράστηκε σε όλα τα μέλη που παραβρέθηκαν. Ακολούθησε γλέντι με ζωντανή μουσική από συγκρότημα παραδοσιακών οργανοπαιχτών αλλά και από μικρά παιδιά με ταλέντο, που κράτησε μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες και είχε ως βασικό χαρακτηριστικό του το χορό και το τραγούδι με αμείωτο κέφι.

Στη συνέχεια, στις 4 Φεβρουαρίου, το Δ.Σ. του Συλλόγου συγκάλεσε την Ετήσια Γενική Απολογιστική Συνέλευση. Ο Πρόεδρος του Δ.Σ. αναφέρθηκε στις εκδηλώσεις του Συλλόγου της προηγούμενης χρονιάς, εκφράζοντας θετικά ή αρνητικά σχόλια ανάλογα με την επιτυχία τους και ζήτησε περισσότερη υποστήριξη από όλα τα μέλη του Συλλόγου.

Στη συνέχεια, ο Ταμίας του Συλλόγου έκανε τον οικονομικό απολογισμό της προηγούμενης χρονιάς, ο οποίος εγκρίθηκε ομόφωνα από όλα τα παρευρισκόμενα μέλη καθώς και από την εξελεγκτική επιτροπή. Ακολούθησε συζήτηση με εποικοδο-

μητικό διάλογο ανάμεσα στα μέλη του Συλλόγου που δήλωσαν τη στήριξή τους στο έργο του Δ.Σ. και εκφράσαν τις απόψεις τους για διάφορα θέματα, όπως το χορευτικό, το περιοδικό «Χάος και Όψη», τον ετήσιο χορό του Συλλόγου. Προτάθηκε η επαναστρατηριοποίηση του χορευτικού που έχει εκπροσωπήσει επάξια το χωριό μας σε πολλές εκδηλώσεις, ενώ για το περιοδικό «Χάος και Όψη» εκφράστηκε η άποψη ότι βελτιώνεται με την πάροδο του χρόνου και τονίστηκε η ανάγκη μεγαλύτερης υποστήριξής του. Για τον ετήσιο χορό του Συλλόγου, ο Πρόεδρος του Δ.Σ. ανέφερε ότι, παρ' όλο που ο χορός δεν είχε τον προσδοκώμενο αριθμό συμμετεχόντων, είχε μεγάλη οικονομική επιτυχία, ενώ εκφράστηκε η άποψη από τα μέλη του Συλλόγου ότι ο ετήσιος χορός πρέπει να συνεχίσει να διοργανώνεται.

Μία ακόμη εκδήλωση έγινε το Σάββατο 24 Φεβρουαρίου, στην αίθουσα του Συλλόγου, το καθιερωμένο πια αποκριάτικο γλέντι. Μια βραδιά με πολύ κέφι και χορό.

Ξεχωριστή ήταν για μας η Δευτέρα 11 Μαρτίου αφού περάσαμε μια ωραία βραδιά στην αίθουσα του Συλλόγου, με εκλεκτή συντροφιά το φίλο μας Χαρίλαο Τσακσίρα και την παρέα του, που μας διασκέδασαν με τους ήχους του μπουζουκιού, του μπαγλαμά, του ντζουρά και της κιθάρας τους. Μαζί μας ήταν και ο Παναγιώτης ο Σούσος που με το μπουζούκι του και την ξεχωριστή φωνή του μας ταξίδεψε στους δρόμους του νου και των συναισθημάτων μας. Η βραδιά αυτή ήταν αφιερωμένη στο Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου μας και τη Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού μας «Χάος και Όψη», από τους φίλους μας Χαρίλαο Τσακσίρα, Παναγιώτη Σούσο και την παρέα τους.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου ευχαριστεί τα μέλη του για τη συμμετοχή τους στις προαναφερθείσες εκδηλώσεις και ελπίζει αυτή η συμμετοχή να γίνει μεγαλύτερη έτσι ώστε να επιτευχθεί ο σκοπός του Συλλόγου που είναι η μέγιστη σύσφιξη των σχέσεων των μελών του.

Για το Δ.Σ.

Δημήτριος Ν. Κουτσοσπύρος

Γράμματα που λάβαμε

Για το «Χάος και Όψη»

Αυτές οι λίγες γραμμές –σκόρπιες σκέψεις– γράφτηκαν κάτω απ' το κράτος της συγκίνησης που με κατέκλυσε σαν πήρα στα χέρια μου το πρώτο έντυπο του «Χάος και Όψη».

Κιτρίνισαν στο συρτάρι του γραφείου μου οι σημειώσεις, μα τα συναισθήματά μου παρέμειναν αναλλοίωτα. Πόσες μνήμες ξετυλίξατε.... Αλλά ποτέ δεν είναι αργά.... Αυτές οι προσπάθειες θέλουν μόνιμη ενθάρρυνση.

Κι εκεί που απελπίζεται κανείς και νομίζει πως υπάρχει μονάχα το «χάος» και βυθίζεται χωρίς αντίδραση, εκεί ανατέλλει η «όψη», μια φωτεινή αχτίδα στους δυσδιάκριτους ουραμούς μας. Το μικρό και περιεκτικό έντυπο, καμωμένο με περισσή αγάπη και ζήλο, μας μιλάει γι' αυτά που μας ανέστησαν και μας έβγαλαν στο κατώφλι της ζωής και μα την αλήθεια δεν αδικηθήκαμε...

Ας μην είναι μονάχα προϊόν νοσταλγίας κι ούτε ρομαντισμού, ας ζήσει κι ας θεριέψει αυτή η προσπάθεια για να περάσει με αγάπη στους νιότερους. Τα οράματά μας αν και παίρνουν με το χρόνο άλλη διάσταση κι έτσι επιβάλλεται να 'ναι, μια και ο κόσμος τελικά τραβά μπροστά, αψηφώντας ταπισωγυρίσματα ας αποβάλλουν το «πλαστικό» τους περίβλημα, ας επαναπροσδιοριστούν, ας ζυμωθούν με λίγη μαγιά παρμένη επιλεκτικά και με σεβασμό απ' τις ρίζες μας.

Γυρνώντας στα σοκάκια της ζωής η σκέψη μας περνοδιάβαινε εκεί που πρωτόδαμε το φως για ν' αναπαυθεί και να πάρει δυνάμεις. Εκεί, στο αμύθητης ομορφιάς παρθενικό τοπίο, για ν' αναπολήσει για λίγο το κελάηδημα αηδονιού στην απόλυτη ηρεμία του τοπίου, ένα κουδούνισμα στο πρώτο άναμμα τ' αποσπερίτη, το αργόσυρτο βουητό της Γκούρας, σαν απόηχο του αέναου φυσικού γίγνεσθαι.

Περνοδιάβαινε νοσταλγικά εκεί για ν' αφουγκρασθεί τον αργαλείο της μάνας, απόηχους απ' το συλλογικό «ίδιασμα» στα πλακόστρωτα, απ' το συναγωνισμό των γυναικών για το πιο φανταχτερό χρώμα και το καλύτερο υφαντό.

Γύριζε στα κατώγια όπου με το αυτοσχέδιο σουβλί ξεφλουδίσαμε τα βράδνα τα καλαμπόκια, ανασκοπώντας με γέλια και πικάντικα αστεία όλα τα καλώς και κακώς κείμενα των χωριανών! Όταν οι άνθρωποι επικοινωνούσαν άμεσα, πρόσωπο με πρόσωπο και νοιάζονταν ο ένας τον άλλον, πέρα απ' τις μικροκακίες και μικροδιαφορές, προβλήματα πανανθρώπινα κι αιώνια.

Διάβαινε για να δει σαν σε μικροφίλμ τις μισοσβησμένες πια απ' τη μνήμη μας εικόνες των γυναικών που καθισμένες στους όχτους έβοσκαν τις γίδες, πλέκοντας και χαριτολογώντας.

Η τηλεόραση δυστυχώς έχει τ' απόγευμα

σαπουνόπερες κι οι γίδες πήγαν στο χάσπη κι οι άνθρωποι γέρασαν και δεν μπορούν πια.

Ευτυχώς που κι εμείς οι νιότεροι δεν ξεχάσαμε. Ξαναγυρίζουμε δειλά δειλά, αναζητούμε το άγγιγμα της αγνής φύσης, τα γέρικα προσφιλή πρόσωπα, την απρογραμμάτιστη ανθρώπινη επικοινωνία, το συλλογισμό, την ενίσχυση των ψυχικών μας δυνάμεων για τα προβλεπόμενα κι απρόβλεπτα μελλούμενα.

Η φράση «να φύγεις απ' εδώ, να μάθεις γράμματα, να γλιτώσεις την τυραννία, το φορτιό και το τσιόκι» χιλιοειπωμένη μέσα στην απόγνωση των καιρών εκείνων, ακολουθήθηκε με περισσή πιστότητα απ' όλους μας. Επιδείξαμε υπερβάλλοντα ζήλο, μας πλάνεψαν οι απότομες αλλαγές στη ζωή μας, οδηγηθήκαμε ακόμη και στην αλαζονεία, απέναντι στη φύση και τους κανόνες της.

Και τι να πούμε τώρα στα παιδιά; Τι να πούμε στα παιδιά που γεννήθηκαν σε «φυλακές», που πρωτόπαιξαν σε «κε-

λιά», που 'μαθαν να εκτιμούν την πλαστική τροφή, που δεν άγγιξαν ποτέ τους ένα πρόβατο, που δεν είδαν ποτέ γύρω από 'να τζάκι μαζεμένους ταυτόχρονα κι απρογραμμάτιστα τους γονείς, τον παππού, τη γιαγιά και τους γειτόνους να κουβεντιάζουν απλά, να συλλογιούνται, να γελούν, που δεν αντίκρυσαν ποτέ το ναζιάρικο παιχνίδι των εναλλαγών της φύσης. Φαίνεται πως εμείς έχουμε να τους πούμε πάρα πολλά, να τους δείξουμε το «εναλλακτικό» δρομάκι της ζωής. Έτσι είναι γιατί εμείς διαθέτουμε αποθέματα.

Καλοτάξιδο λοιπόν «Χάος και Όψη», καράβι φορτωμένο μνήμες, ξανοίξου με γερή πυξίδα στις απρόβλεπτες θάλασσες των καιρών μας.

Με εκτίμηση

Λίτσα Ελευθ. Τσιρώνη

Γιάννενα

Ευχαριστούμε

Την κ. *Λίτσα Ελ. Τσιρώνη* που ενίσχυσε ηθικά και υλικά το περιοδικό μας.

Την κ. *Ουρανία Κ. Νταβαντζή* που ενίσχυσε οικονομικά το «Χάος και Όψη» στη μνήμη του συζύγου της Κώστα.

Την κ. *Αριστέα Παπαγεωργίου-Κυρίση* που και πάλι συνέβαλε οικονομικά στο «Χάος και Όψη».

Κείμενα στη διάθεση του περιοδικού:

Του π. *Δημήτριου Κοτελίδα*: «Ανάσταση: το πέραςμα από τον παλαιό στον ανανεωμένο άνθρωπο», «Το έθιμο της βασιλόπιτας»

Του *Μιχάλη Μπάκολη*: «Σοβέζο», «Για τα παιδιά του κόσμου», «Το Πολυτεχνείο», «Ειρήνη - πόλεμος»

γράμμα από ένα νησιώτη

Αγαπητοί φίλοι και φίλες,

Στο προηγούμενο γράμμα μου σας έγραφα για την περίπτωση του νέου από το Καστελλόριζο, που μην έχοντας άλλη δυνατότητα μετά από σοβαρό τραύμα στο χέρι, αποφάσισε και πέρασε με βάρκα απέναντι στην Τουρκία, του έδεσαν την πληγή και το ίδιο βράδυ γύρισε στο σπίτι του. Αμέσως μετά έγιναν τα γνωστά τραγικά γεγονότα με τις βραχονησίδες Ίμια. Ξέρετε τι ήταν το πρώτο πράγμα που σκέφτηκα; Αν εκείνο το παλληκάρι είχε χτυπήσει τρεις μέρες αργότερα, σήμερα δε θα ζούσε, γιατί δε θα τολμούσε να πάει να του δέσουν το τραύμα στην Τουρκία και τα θύματα της Ίμιας θα 'ταν τέσσερα αντί για τρία. Επίσης σκέφτηκα ότι η καλύτερη άμυνα είναι να μην αποκλείονται ούτε οι «άκριες της Ελλάδας» ούτε οι νέοι από την ανάπτυξη, ότι όσα όπλα και να 'χεις, αν δεν έχεις κοινωνία και δίκιο, δεν έχεις τίποτα.

Τι φταίει; Πρωτίστως πιστεύω ότι φταίει η υδροκέφαλη, στρεβλή, άθλια, μυωπική, συγκεντρωτική Ελλάδα που κατοικοεδρεύει στην Αθήνα, που θράφηκε από τις σάρκες μας και που σήμερα είναι ανίκανη να αντιμετωπίσει τόσο τα προβλήματα της ίδιας της Αθήνας όσο (πόσο μάλλον) τα προβλήματα της υπόλοιπης χώρας.

Γι' αυτό κάτι πρέπει να κάνουμε εμείς, οι της Περιφέρειας, ανεξάρτητα αν ζούμε στην ιδιαίτερη πατρίδα μας ή στην Αθήνα. Η μεγαλύτερη προσφορά μας είναι να 'μαστε απαιτητικοί, ξεκινώντας από τον εαυτό μας πρώτα πρώτα. Να διώξουμε τις μικροπονηριές, τα κόλπα και τις «μπαγασιές», να γίνουμε καλοί γείτονες μεταξύ μας. Να είμαστε καλοί πολίτες και όχι ξεχωριστά άτομα που ο καθένας μας είναι κλεισμένος στο μικρόκοσμό του έξω από τα κοινά. Πρέπει να σκεφτούμε και να δουλέψουμε και να προσφέρουμε για να ξαναφτιάξουμε τις τοπικές μας κοινωνίες. Να είμαστε απαιτητικοί και από τον εαυτό μας, να ακούμε καλά τι μας λέει ο άλλος, να ξαναμάθουμε να συζητάμε. Μετά, να είμαστε απαιτητικοί από την αυτοδιοίκηση είτε Κοινότητα είναι αυτή είτε Νομαρχία. Εμείς φαίνεται να είμαστε σε καλύτερη θέση λόγω των μικρών τοπικών κοινωνιών μας, να ελέγξουμε με όπλο τη δημοκρατία τις εξελίξεις και την ανάπτυξη. Κάποια στιγμή, αν το καταφέρουμε αυτό, οι αντιπρόσωποί μας (ακόμα και στη Βουλή) θα 'ναι καλύτεροι. Μέχρι τότε όμως πρέπει να ξανασυστήσουμε τις δικές μας Πνύκες, σε κάθε χωριό, τους δικούς μας Άρειους Πάγους, τις δικές μας Εκκλησίες του Δήμου. Πρέπει να ξεφύγουμε από μια κακομοίρικη τσιγγουνιά που μας έχει επιβάλλει η καθημερινότητα, δίνοντας από το περίσσειμα της ψυχής μας, που όλοι έχουμε.

Έχοντας αυτές τις απόψεις, δεν πιστεύω ότι θα παρεξηγηθώ επειδή, όπως πρόσεξε

ο κ. Ε. Φλούδας, αναφέρω πιο συχνά στα γραπτά μου το χωριό σας ως Χώσεψη και λιγότερο ως Κυψέλη, που είναι και η επίσημη ονομασία του. Η αλήθεια είναι ότι μου αρέσει περισσότερο να χρησιμοποιώ το όνομα Χώσεψη όταν γράφω στο περιοδικό σας. Όταν όμως αναφέρομαι π.χ. στη Λαογραφική Συλλογή του Παντελή Καραλή, τότε, επειδή το θέμα αφορά και άλλους αναγνώστες, λαογράφους, μουσικολόγους κ.λπ. που δεν ξέρουν το χωριό σας διαφορετικά, προσέχω, και το λέω Κυψέλη. Επίσης, όταν μιλάω σε τρίτους για το χωριό σας, δεν το λέω ποτέ Χώσεψη, γιατί, αν ξεκινήσει κανείς φίλος μου να επισκεφτεί τα μέρη σας για να δει αυτά που έχω περιγράψει για το χωριό σας και τα Τζουμέρκα, δε θα φτάσει ποτέ, έστω και με χάρτη.

Όμως, ενώ όλοι εσείς μπορεί να λέτε η «Πλατεία Βικτωρίας», εγώ, που είμαι κάτοικος της περιοχής, θέλω να ακούω το πραγματικό της όνομα (και μάλιστα το επίσημο), που είναι «Πλατεία Κυριακού». Ποτέ επισήμως η πλατεία Κυριακού δεν ονομαζόταν πλατεία Βικτωρίας. Όμως ποτέ δεν ενοχλούμαι αν κάποιος τη λέει πλατεία Βικτωρίας, γιατί προέχει το να συνεννοούμαστε. Επίσης, σκεφτείτε πόσοι έχουν μπερδευτεί όταν πηγαίνουν στο θεσσαλικό κάμπο να βρουν το χωριό Κιλελέο, γιατί ξέρετε πώς είναι το σημερινό και επίσημο όνομά του; Κυψέλη! Αλλά μη μου πείτε ότι την Πατησίων την έχει πει ποτέ κανένας 28ης Οκτωβρίου ή την Πανεπιστημίου Ελ. Βενιζέλου, που είναι τα επίσημα ονόματά τους;

Ας έχουμε το νου μας, γιατί, αν είναι να βάλουμε αστυνομία στις λέξεις μας, τότε δε θα πρέπει να τρώμε μακαρόνια αλλά σκωληκίδες, και όταν βρέχει να παίρνουμε μαζί μας το αλεξιβρόχιο αντί για την ομπρέλλα μας. Και αν επεκταθούμε σε άλλους τομείς λόγω ελληνικότητας, τότε κανένας μας δε θα πρέπει να ξαναχορέψει τσάμικο και ποτέ δεν πρέπει να ξανακούσουμε τραγούδια με κλαρίνο ή βιολί, που μόλις τον περασμένο αιώνα ήρθαν και άρχισαν να αντικαθιστούν τις φλογέρες, τις τζαμάρες και τις λύρες.

Και το «Χώσεψη»; Ξενικό είναι; Μήπως έχει ρίζα από τα αρχαία αθαμανικά, τη γλώσσα του πανάρχαιου εκείνου και περήφανου λαού που πάντα στάθηκε με ευθύτητα και θάρρος απέναντι στην Ιστορία; Μήπως είναι ελληνική η ρίζα του; Αλλά και αν είναι ξενικό, είναι ξενικότερο από τα Τζουμέρκα; Και μήπως οι ίδιοι οι κάτοικοι, η πλειοψηφία τους, νιώθουν το «Χώσεψη» πιο αγαπητό και πιο ζεστό από το «Κυψέλη»;

Πέρα από όλα αυτά, αλήθεια σας λέω, μοιάζουμε, μοιάζουμε πολύ μεταξύ μας, εσείς οι ορεινοί με εμάς τους νησιώτες. Ακόμα και στις αντιδικίες μοιάζουμε. Στα μέρη μας πολύ συχνά νομίζω ότι δημιουργούμε θέματα από το τίποτα, και βλέπουμε κατασκόπους και φαντάσματα χωρίς να υπάρχει λόγος. Όμως όλοι, και εσείς και εμείς, όλοι θέλουμε να 'ναι αλλιώς ο κόσμος μας. Είμαι σίγουρος ότι το όνειρό μας είναι κοινό, ανεξάρτητα από το όνομα που θα του δώσουμε.

**Με ευχές
για υγεία και προσωπική ευτυχία
Ηλίας Γιαννίρης**